

Jenny-Maria Tuomisto

TYKS LABORATORIOIDEN NÄYTTEENOTON VERTAISARVIOINNIN KEHITTÄMINEN

Näytteenottajien kokemus vertaisarvioinnista

TYKS LABORATORIOIDEN NÄYTTEENOTON VERTAISARVIOINNIN KEHITTÄMINEN

Näytteenottajien kokemus vertaisarvioinnista

Jenny-Maria Tuomisto
Opinnäytetyö
Syksy 2023
Palveluliiketoiminnan kehittäminen
(YAMK)
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Palveluliiketoiminnan kehittäminen

Tekijä: Jenny-Maria Tuomisto

Opinnäytetyön nimi: Tyks Laboratorioiden näytteenoton vertaisarvioinnin kehittäminen – Näytteenottajien kokemus vertaisarviointista

Työn ohjaaja(t): Jaana Holappa-Girginkaya ja Hilikka Korpi

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2023

Sivumäärä: 37 + 2 liite

Tyks Laboratorioiden Kliininen kemia järjestää näytteenottopalveluita Varsinais-Suomen hyvinvointialueella. Näytteenottopalvelut kuuluvat jokaisen asiakkaan perusterveydenhuoltoon. Jokaisella asiakkaalla on laissa määritelty oikeus hyvään ja laadukkaaseen terveyden- ja sairaanhoitoon. Laboratorion laatua määrittävät lait, säädökset ja standardit. Näitä noudattamalla laboratorio on saanut akkreditoinnin, jolla he haluavat osoittaa pätevyytensä asiakkailleen tuottamalla luotettavia laboratoriopalveluita.

Akkreditoinnin ylläpitämiseksi on määritelty erinäisiä asioita, joista huolehtimalla akkreditointi säilyy. Laboratorio on akkreditoinnin myötä hyväksynyt tuottavansa palvelujaan Standardin SFS-EN ISO 15189 mukaisesti. Standardissa on määritelty työntekijöitä koskevia säädöksiä. Työntekijöiden tulee ylläpitää ammattitaitoaan ja työntekijöiden ammattitaitoa ja pätevyyttä tulee seurata.

Tyks Laboratorioissa on käytössä näytteenoton vertaisarviointi, jossa saman tasoisen ammattitaidon omaava työntekijä arvioi toista arvoistaan. Näytteenoton vertaisarviointi on otettu käyttöön Tyks Laboratorioissa vuonna 2017. Näytteenoton vertaisarviointi suoritetaan vuosittain työntekijöille.

Tyks Laboratorioille tuli tarve selvittää tällä hetkellä käytössä olevasta vertaisarviointista näytteenottajien kokemuksia ja miten näytteenottajat kehittäisivät näytteenoton vertaisarviointia. Tässä kehittämistyössä kokemuksia ja kehittämis ehdotuksia selvitettiin kyselytutkimuksella, joka teetettiin Webropol-verkkokyselyn avulla.

Kehittämistyön tuotoksena syntyi vertaisarviointista kertova luento Tyks Laboratorioiden näytteenottajille. Luennon tarkoituksena on auttaa näytteenottajia ymmärtämään, että miksi vertaisarviointia tehdään ja millainen on hyvä vertaisarviointitilanne.

Asiasanat: vertaisarviointi, laadunhallinta, oppiminen, kehittäminen

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme in Service Business Development, Option of Health and Social Care

---

Author: Jenny-Maria Tuomisto

Title of thesis: Development of Sampling Peer Review – The Sampler's experience of Peer Review

Supervisor(s): Hilikka Korpi ja Jaana Holappa-Girginkaya

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2023

Number of pages: e.g. 37 + 2 appendices

Tyks Laboratories Clinical Chemistry provides sampling services in the Wellbeing Services County of Southwest Finland. Laboratory sampling services are part of a customer's basic health care. Every customer has a legally defined right to high-quality health and medical care. Laboratory quality is defined by laws, regulations and standards, and by adhering to those Tyks Laboratories have received accreditation as proof of the quality of the services they produce.

To maintain the accreditation, Tyks Laboratories must produce their services in accordance with the standard SFS-EN ISO 15189. The standard includes regulations regarding employees: employees must maintain their professional knowledge and skills, and their performance is to be monitored.

In Tyks Laboratories, peer review of sampling was implemented in 2017 as a way of evaluating employee performance on an annual basis. In the peer review process, an employee's performance is assessed by another employee with similar competencies.

The objective of this development work was to improve the sampling peer review process currently used in Tyks Laboratories based on employees' experiences and suggestions collected via an anonymous Webropol survey.

As a result of this development work, a lecture on peer review was created for Tyks Laboratories employees. The goal of the lecture is to help employees understand the objective and significance of peer review and to describe the optimal conditions for a successful peer review process.

Keywords: Peer Review, quality control, learning, development

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	VERTAISARVIOINTI LABORATORIOSSA	8
2.1	Näytteenoton vertaisarviointi Tyks Laboratorioiden Kliinisen kemian vastuualueella	10
2.2	Laadunhallintajärjestelmä	11
2.2.1	Standardi Lääketieteelliset laboratoriot. Laatua ja pätevyyttä koskevat vaatimukset SFS-EN ISO 15189	11
3	KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT, TARKOITUS JA TAVOITE	13
4	TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN	14
4.1	Metodologia	14
4.2	Tutkimusvaiheen toteutus	14
4.2.1	Aineiston keruu	15
4.2.2	Aineiston analyysi	17
4.2.3	Kyselytutkimuksen tulokset	18
4.2.4	Määrälliset vastaukset	18
4.2.5	Laadulliset vastaukset	24
4.3	Kehittämisosion toteutuminen	27
4.3.1	Kehittämisvaihe	28
4.3.2	Koulutusluennon sisältö	29
4.3.3	Kehittämistyön arviointi	34
5	POHDINTA	35
5.1	Kehittämistyön luotettavuus ja eettisyys	35
5.2	Jatkotutkimusaiheet	37
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Tyks (Turun yliopistollinen keskussairaala) Laboratoriot tuottavat laboratoriopalveluita terveydenhuollon toimijoille Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirissä (VSSH). Laboratorio toimialue jakautuu neljään vastuualueeseen, joita ovat Tyks Laboratoriot Kliininen kemia, Kliininen mikrobiologia, Patologia ja Genomiikka. Tyks Laboratorioiden Kliinisen kemian näytteenottopisteitä on yhteensä 29 ympäri Varsinais-Suomea. (Tykslab 2021b 17, VSSH 2022a.) Kliinisen kemian näytteenottotoiminnassa suoritetaan vuosittain näytteenoton vertaisarviointia, joka on ammatillisen pätevyyden arviointia. Näytteenoton vertaisarviointi suoritetaan kaikille, jotka osallistuvat polikliiniseen ja osastolla tapahtuvaan näytteenottoon. Näytteenoton vertaisarviointia on toteutettu vuodesta 2017 alkaen. (Tykslab 2020.) Tyks Laboratorioiden Kliinisellä kemialla on tullut tarpeelliseksi saada esille näytteenottajien näkemyksiä näytteenoton vertaisarvioinnin toteutumisesta ja toimintatavoista, koska Kliininen kemia kehittää ja uudistaa toimintaansa jatkuvasti systemaattisesti laadun parantamiseksi. Tämä voidaan nähdä olevan osa koko VSSH:n laadunhallintasuunnitelmaa, joka perustuu kansalliseen lainsäädäntöön, organisaation omaan strategiaan, asetettuihin tavoitteisiin ja systemaattiseen arviointiin ja parantamiseen. (VSSH, 2022b.)

VSSH:n Kehittämispalveluiden kehittämistoimintaa ohjaa sairaanhoitopiirin strategia. Palveluteemoina ovat prosessien kehittäminen, laadunhallinta, potilasturvallisuus ja raportointi (VSSH 2021a). Laadunhallintaa ja potilasturvallisuutta taataan lain edellyttämin keinoin, jolloin lain Terveydenhuollon ammattihenkilöistä tarkoituksena on edistää potilasturvallisuutta sekä palvelujen laatua terveydenhuollossa (559/1994, 18§.). Potilailla on oikeus saada hyvää ja laadukasta terveyden- ja sairaanhoitoa, toiminnan on oltava turvallista ja asianmukaisesti hoidettua (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992, 3§, Terveydenhuoltolaki 1326/2010, 8§.). Henkilökunnan suoriutumista katselmoitaessa huomioidaan laboratorion sekä yksittäisen työntekijän tarpeet. Täten voidaan palvelun laatua parantaa tai ylläpitää. (SFS-EN ISO 15189, 25.)

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämistyö. Kehittämistyön tarkoituksena on tunnistaa tällä hetkellä käytössä olevasta näytteenoton vertaisarvioinnista mahdollisia kehittämiskohteita näytteenottajien näkemysten avulla. Kehittämistyön tavoitteena on saada lisää informaatiota mahdollisista näytteenoton vertaisarvioinnin kehittämiskohteista, jotta se vastaisi Tyks Laboratorioiden tarvetta jatkuvaan kehittämiseen ja laadun parantamiseen.

Tämä opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä, jossa tutkimusmenetelmänä oli mixed method- kyselytutkimus, joka tehtiin Webropol-sivustolla. Kehittämistyöllä kehitettiin vertaisarviointia näytteenottajien näkemysten avulla, joten se vastasi strategiseen jatkuvaan kehittämiseen ja laadun parantamiseen.

Kehittämistyöhön muodostettiin ohjausryhmä, jossa YAMK opiskelija vastasi projektin etenemisestä, viestinnästä ja dokumentoinnista. Ohjausryhmään kuului projektipäällikön lisäksi kuusi henkilöä. Ohjausryhmään kuuluivat Tyks Laboratorioiden Kliinisen kemian ylihoitaja, apulaisylilääkäri, ylikemisti, hallinnollinen osaston hoitaja (HOH), joka toimi myös tämän kehittämistyön mentorina, ja Kliinisen kemian preanalytiikkatyöryhmän vastuuhoidajat (myöhemmin vastuuhoidajat). Ohjausryhmään kuuluvat vastuuhoidajat ovat jo aiemmin vastanneet näytteenoton vertaisarvioinnista Kliinisellä kemialla. Vastuuhoidajat seurasivat projektin etenemistä ja kommentoivat tuotoksia työelämän näkökulmasta Kliinisen kemian laboratoriossa.

2 VERTAISARVIOINTI LABORATORIOSSA

Vertaisarviointi on usein käytetty termi, jonka merkitys on moninainen ja vaihteleva. Termin ytimessä kuitenkin on, että vertaisarviointi liittyy potilaan hoidon laatuun ja standardien parantamiseen tapausarvioinnin avulla. Vertaisarvioinnissa on kyse hoitajista, jotka ottavat vastuun käytännöstään sekä hoitajista, jotka arvioivat hoitajia. Kyseessä on viime kädessä parhaan mahdollisen hoidon tarjoaminen potilaille. (Harrington & Smith 2015.)

Vertaisarvioinnilla tarkastellaan, puntaroidaan ja analysoidaan työntekijän toimintaa. Tavoitteena on yksilön sekä työyhteisön kehittämisen tukeminen ilman, että vertaisarviointi on tuomitsevaa tai arvostelevaa. Vertaisarvioinnin tarkoituksena on kehittämisideoiden, tuen ja kannustuksen antaminen. Vertaisarvioinnissa arvioidaan samaa työtä tekevien työntekijöiden toimintaa ja arvioinnin kohteita voivat olla mm. ryhmän tai yksilön toimintatavat. Vertaisarvioinnilla on tarkoitus laadun varmistamisen tukeminen ja sen kehittäminen. (Seppänen-Järvelä 2005; Luostarinen & Nieminen 2019; Opetushallitus 2022.) Toisilta oppiminen on vertaisarvioinnin periaatteena. Vertaisarvioinnissa voi tulla esille hyviä käytäntöjä, joita voidaan välittää muille työntekijöille sekä oppia toisilta uutta ja tämä luo myös uusia verkostoja. Vertaisarvioinnissa tulee sopimukseen kirjata vertaisarvioinnin osapuolet, arvioitavat teemat, käytettävät mittarit, toteutuksen käytännöt, osapuolten vastuut ja velvollisuudet sekä salassapitoon liittyvät asiat. (THL 2022.) Vertaisarvioinnin avulla voidaan antaa sekä saada henkilökohtaista ja ammatillista tukea ammatillisen kehityksen edistämiseksi. Ammatillinen tuki tarjoaa muutoksen ja vaihtoehtoisen toiminnan mahdollisuuksia. Henkilökohtainen tuki edellyttää tasa-arvon ja yksilöllisyyden kunnioittamista. Vertaistuki henkilökohtaisesti voi auttaa vähentämään työn aiheuttaman epävarmuuden ja turvattomuuden tunteita (Vuorinen, Tarkka & Maretoja 2000, 273-281.).

Kun vertaisarviointi on otettu kestäväällä tavalla käyttöön, se voi tehostaa oppimista, kehittää ongelmanratkaisutaitoja sekä oman toiminnan säätelyä. Parhaimmillaan vertaisarviointi rakentaa yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä. (Luostarinen & Nieminen 2019, 190.) Vertaisarvioijana toimii henkilö, jolla on saman tasoinen ammattitaito kuin arvioitavallakin. Kun käytetään sovittuja vertaisarviointikäytänteitä, varmistetaan että vertaisarviointi on johdonmukaista ja lähestymistapa on näyttöön perustuvaa. Vertaisarviointi edistää jatkuvaa oppimiskulttuuria ja parhaita käytäntöjä. Vertaisarvioinnista saatava palaute ei ole anonyymiä, koska se annetaan heti. Vertaisarviointi on kriittinen osa hoitotyön laadun vaihteluihin ja puutteellisuuksiin puuttumista. Hoitotyön on

vastattava laadusta ja turvallisuudesta, koska näistä raportoidaan koko ajan enenevässä määrin. (Cisic & Frankovic 2015, 103-104.) Vertaisarviointi antaa palautetta, jota voidaan käyttää henkilökunnan kliinisen oppimisen tarpeiden tunnistamiseen, kun tavoitteena on potilaiden turvallisuus ja laadukas hoito (Boehm & Bonnel 2010, 108-115). Vertaisarviointi kliinisissä olosuhteissa helpottaa hyvien käytäntöjen ja henkilökohtaisen sekä ammatillisen kasvun jakamisessa. Vertaisarvioinnin avulla on mahdollista saada käsitys kehityksestään sekä oppia toisilta. (Rout & Roberts 2008, 427-442.)

Tangin, Bowlesin ja Minns Lowen (2021, 7,9.) tutkimuksen mukaan vertaisarvioinnit saavat työntekijät pohtimaan omaa palveluaan ja suoritustaan, jos he eivät ole pohtineet näitä jo aikaisemmin. Työntekijät arvelevat sen johtuvan valmistelutyöstä, joka rohkaisi heitä pohdintaan. Osallistujat uskovat, että jaettu prosessi on edistänyt oppimista ja kokemusten jakamista, koska se on kaksisuuntainen tapahtuma. Prosessi saa aikaiseksi muutoksia käyttäytymisessä, joka johtaa uusien ideoiden ja lisämuutosten omaksumiseen. Vertaisarviointiprosesseja voidaan pitää laadun parantamisen työkaluina, jotka hyödyttävät terveysalan ammattilaisia.

Vertaisarviointiprosesseja on päivitettävä, jotta palaute olisi ajantasaista. Käytäntöön keskittyvällä palautteella voidaan tunnistaa ja korjata mahdollisia virheitä, poistaa järjestelmästä esteitä ja luoda ammattilaisille positiivinen oppimisympäristö. Vuotuinen vertaisarviointi keskittyy hoidon laatuun ja ammatillisiin käytännön tuloksiin. Vertaisarviointi on tapa, jossa jokaisen hoitajan on otettava vastuu omasta osaamisestaan. Organisaatiolla on ammatillinen velvoite laadukkaan hoidon takaamisesta. (George & Haag-Heitman 2011, 254-258.) Kun hoitajat sopeutuvat vertaisarviointiprosessiin, heistä on mukavampaa antaa ja vastaanottaa palautetta, koska he huomaavat omien käytäntöjensä vaikutuksen kollegoihin. Lisäksi hoitajien omat oivallukset toisen ammattitaidosta paranevat. Kehittämisessä tulisi olla oikein kohdennettuja kysymyksiä, koska ei ole hyvä, että kysymykset ovat liian laajoja tai toistuvia. (Pinero ym. 2019, 57.) Hoitotyön vertaisarviointi helpottaa turvallisuuskulttuurin luomista, koska sillä pyritään poistamaan lääketieteelliset virheet sekä ei-toivottavien tapahtumien toistumiset. Turvallisuuskulttuurin edistäminen edesauttaa potilasturvallisuutta, joka on organisaatioiden ensisijainen prioriteetti. (Diaz 2008, 475-479.) Virtasen, Pokareffin ja Hailikarin (2015, 3.) mukaan olisi hyväksi saada vertais- ja itsearviointit lisättyä luontevaksi osaksi oppimista, työelämätaitojen ja elinikäisen oppimisen tueksi. Itsearviointi on vertaisarvioinnin perusta. Vertaisarviointi tukee oppimista, oman toiminnan säätelyä ja kehittää ongelmanratkaisutaitoja (Vuorinen ym. 2000, 273-281.).

2.1 Näytteenoton vertaisarviointi Tyks Laboratorioiden Kliinisen kemian vastuualueella

Tyks Laboratoriot tuottavat näytteenottopalveluiden lisäksi analytiikkaa hematologian, kliinisen kemian ja mikrobiologian sekä patologian, Auria Biopankin, genomiikan, molekyylihematologia- ja patologian näytteistä Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirille sekä sen jäsenkunnille. Tyks Laboratorioiden Kliiniselle kemialle on myönnetty akkreditointi T124, FINAS-akkreditointipalvelusta, joten näytteenottotoiminnassa täyttyvät Standardi SFS-EN ISO 15189:2013 asettamat lääketieteelliset laboratorion laatu- ja pätevyysvaatimukset. (Tykslab 2021a, VSSHP 2021b.)

Kliinisen kemian toimintaohjeessa, ”Osaamisen ja pätevyyden arviointi” ohjeistetaan, että näytteenoton pätevyyden arviointi tehdään vuosittain vertaisarviointina. Vertaisarviointia suoritetaan työpaikalla, arvioiden omaa työtoveria. Arvioinnin tarkoituksena on varmistaa, että työntekijöiden toiminta ja työtavat ovat laadunhallintajärjestelmän vaatimusten mukaisia ja niissä noudatetaan voimassa olevia ohjeistuksia. (Tykslab 2020.)

Näytteenoton vertaisarviointi suunnitellaan vuosittain preanalytiikkatyöryhmässä. Työryhmään kuuluvat ylihoitaja, apulaisylilääkäri, ylikemisti, preanalytiikkatyöryhmän vastuuhoidajat sekä hoito-ohjeiden vastuuhoidaja ja eri yksiköiden näytteenoton vastuuhoidajat. Preanalytiikkatyöryhmä suunnittelee vuosittain vakioituneita ja vaihtuvia aiheita. Vaihtuvat aiheet perustuvat edellisen vuoden sisäisen ja ulkoisen auditoinnin puutteisiin. Aiheet voivat myös tulla esiin HaiPro-ilmoitusten, eli Sosiaali- ja terveydenhuollon vaaratapahtumien raportointijärjestelmän ja palautteiden kautta. Standardin SFS-EN ISO 15189 (2013, 35) mukaan tulee näytteenoton aikana asiakkaalta selvittää tiettyjä asioita, kuten mm. esivalmistelun ohjeistukset ja näiden toteutuminen ja tämä on yksi osa-alue, jota vertaisarvioinnissa ja sisäisessä auditoinnissa tarkastellaan.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriin (VSSHP) Tyks Laboratorioiden kliinisellä kemialla on käytössä näytteenoton vertaisarviointi, joka on ammatillisen pätevyyden arviointia. Vertaisarviointi suoritetaan vuosittain kaikille, jotka osallistuvat näytteenottoon poliklinikoilla, osastoilla tai ensiavussa. Vertaisarviointi on ollut käytössä Tyks Laboratorioiden kliinisellä kemialla vuodesta 2017. (Tykslab 2020.)

VSSHP:n Kehittämispalveluiden kehittämistoimintaa ohjaa sairaanhoitopiirin strategia ja palveluteemoina ovat prosessien kehittäminen, laadunhallinta, potilasturvallisuus ja raportointi

(VSSHP 2021a). Laadunhallintaa ja potilasturvallisuutta taataan lain edellyttämin keinoin, jolloin lain terveydenhuollon ammattihenkilöistä tarkoituksena on edistää potilasturvallisuutta sekä palvelujen laatua terveydenhuollossa (559/1994, 18§.). Potilailla on oikeus saada hyvää ja laadukasta terveyden- ja sairaanhoitoa, toiminnan on oltava turvallista ja asianmukaisesti hoidettua (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992, 3§, Terveydenhuoltolaki 1326/2010, 8§.). Henkilökunnan suoriutumista katselmoitaessa, huomioidaan laboratorion sekä yksittäisen työntekijän tarpeet. Täten voidaan palvelun laatua parantaa tai ylläpitää. (SFS-EN ISO 15189, 25.)

2.2 Laadunhallintajärjestelmä

Laboratorion on luotava, dokumentoitava ja toteutettava laadunhallintajärjestelmä ja ylläpidettävä sekä parannettava sitä jatkuvasti sen vaikuttavuutta kansainvälisen standardin mukaisesti. Tässä on otettava kaikki ne prosessit huomioon, joita tarvitaan laatupolitiikan ja -tavoitteiden, palvelun käyttäjien tarpeiden ja vaatimusten täyttämiseksi. Laadunhallintajärjestelmään on määritettävä tämän edellyttämät prosessit ja varmistettava, että laboratorion kaikissa toiminnoissa käytetään prosesseja. Laadunhallintajärjestelmään on määritettävä myös näiden prosessien keskinäinen järjestys ja suhteet sekä kriteerit ja menetelmät. Kriteerien ja menetelmien avulla tullaan varmistamaan, että nämä kaikki määritellyt prosessit toteutetaan tehokkaasti ja niitä tullaan valvomaan tehokkaasti. Tulee varmistaa riittävät resurssit ja tietojen saatavuus prosessien toteutuksen ja valvonnan tueksi. Määritettyjä prosesseja pitää seurata ja arvioida, sekä on toteutettava tarvittavat toimenpiteet suunniteltujen tulosten saamiseksi sekä määritettyjen prosessien jatkuvaksi parantamiseksi. (SFS-EN ISO 15189 2013, 14.)

2.2.1 Standardi Lääketieteelliset laboratoriot. Laatua ja pätevyyttä koskevat vaatimukset SFS-EN ISO 15189

”Standardin Lääketieteelliset laboratoriot. Laatua ja pätevyyttä koskevat vaatimukset SFS-EN ISO 15189” (2013, 5, 24.) mukaan laboratorion tulee tarjota perehdytystä ja koulutusta henkilökunnalle, jotta henkilökunta suoriutuu työtehtävistään laatu- ja pätevyysvaatimuksien mukaan. Standardi SFS-EN ISO 15189 (2013, 25.) määrittelee, että laboratorion on perehdytyksen jälkeen arvioitava määritettyjen kriteerien mukaan kunkin henkilön pätevyys suorittaa hänelle annetut tehtävät.

Uudelleenarvioinnit suoritetaan säännöllisin väliajoin. Teknisen pätevyyden arvioinnin lisäksi laboratorion on varmistettava, että katselmuksessa otetaan huomioon laboratorion ja yksittäisen työntekijän tarpeet. Täten voidaan ylläpitää ja parantaa palvelun laatua ja kannustaa tuottavaan yhteistyöhön. (SFS-EN ISO 15189 2013, 25.)

SFS-EN ISO 15189-standardin (2013, 21) mukaan laboratorion on suunniteltava sekä toteutettava arviointiin ja sisäiseen auditointiin liittyvät prosessit. Prosesseja tarvitaan osoittamaan preanalyttiset tutkimuksen aikaiset sekä jälkeiset prosessit ja tukiprosessit. Prosessit on toteutettu tavoilla, jotka vastaavat käyttäjien tarpeita ja vaatimuksia. Näin varmistetaan, että laadunhallintajärjestelmän vaatimukset täyttyvät sekä laadunhallintajärjestelmän vaikuttavuutta pystytään parantamaan.

3 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT, TARKOITUS JA TAVOITE

Tyks Laboratoriot Kliinisellä kemialla (myöhemmin Kliininen kemia) on noussut tarve saada esille näytteenottajien kokemuksia vertaisarvioinnin toteutumisesta ja toimintatavoista. Kliininen kemia kehittää ja uudistaa toimintaansa jatkuvasti systemaattisesti laadun parantamiseksi. Laadun parantaminen on osa koko VSSHP:n laadunhallintasuunnitelmaa, joka perustuu kansalliseen lainsäädäntöön, organisaation omaan strategiaan, asetettuihin tavoitteisiin ja systemaattiseen arviointiin ja parantamiseen. (VSSHP, 2022b.)

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on tunnistaa kehittämiskohteita tällä hetkellä olevasta näytteenoton vertaisarviointista. Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena on kehittää vertaisarviointia laadunhaalintajärjestelmän mukaisesti, jotta se vastaisi Tyks Laboratorioden Kliinisen kemian tarpeeseen toimia luotettavana näytteenoton pätevyyden arvioinnin välineenä. Tavoitteena on myös vastata jatkuvasta kehittämisestä ja laadun parantamisesta Kliinisellä kemialla.

Tutkimusvaiheessa tarkoituksena on saada Webropol-verkkokyselyn avulla tietoa näytteenottajien näkemyksistä näytteenoton vertaisarviointista arvioijan ja arvioitavan näkökulmasta sekä tunnistaa näytteenoton vertaisarvioinnin toteutuksen ja toimintatapojen haasteita ja saada näkemyksiä mahdollisista kehittämiskohteista. Saatujen tulosten perusteella on tavoitteena kehittää vertaisarviointia webropol-verkkokyselyn tutkimustulosten perusteella.

Kehittämisvaiheen tarkoituksena on kehittää vertaisarviointia yhteiskehittämisen menetelmää mukaillen työntekijöiden näkemyksiä huomioiden ja tavoitteena on kehittää näytteenoton vertaisarviointia.

Tämän opinnäytetyön tutkimusongelmat ovat:

1. Millaisena Tyks Laboratorioden näytteenottajat kokevat vertaisarvioinnin?
2. Miten näytteenoton vertaisarviointia voitaisiin kehittää näytteenottajien kokemusten perusteella?

4 TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

4.1 Metodologia

Tässä kehittämistyössä käytettiin survey-tutkimusta ja tutkimusmenetelmänä mixed methodista verkkokyselyä. Mixed method menetelmässä käytettiin sekä määrällisiä ja laadullisia kysymyksiä. Määrällisellä tutkimuksella selitetään asioita ja ilmiöitä numeroiden avulla, teknisesti ja kausaalisesti. Laadullisella menetelmällä tavoitteena on ymmärtää toimintaa niille annettujen merkitysten eli laatujen perusteella. Tällä lähestymistavalla on mahdollisuus lisätä tutkimuksen kattavuutta ja vähentää luotettavuusvirheitä. Kun tutkimusaiheesta on vähäisesti tietoa, on ollut tapana yhdistää alkuvaiheessa määrällinen ja laadullinen tutkimus, jotta mittaristosta saadaan kattava ja luotettava. (Vilka 2015, 70, 224-225.) Määrällinen tutkimus perustuu kuvaamiseen, tilastojen ja numeroiden avulla tulkitsemiseen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. (Koppa 2021.)

Verkkokysely tehtiin Webropol ohjelmalla. Verkkokysely oli varma valinta, koska Tyks Laboratorioiden näytteenottajat työskentelevät eri puolella Varsinais-Suomea. Webropol-verkkokyselynä on taloudellinen ja internetin välityksellä saavutetaan mahdollisimman monen näytteenottajan vastaus riippumatta näytteenottajan toimipisteestä. Otannassa käytetään näytteenottajien (N=300) perusjoukkoa. (Valli 2018.) Verkkokyselyä on kuvattu edulliseksi ja nopeaksi keinoksi, kun halutaan saada laajalta vastaajajoukolta vastauksia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 190.) Vilka (2015, 94.) kuitenkin toteaa, että vastausprosentti voi jäädä alhaiseksi, kun käytetään verkkokyselyä. Alhainen vastausten määrä vaikuttaa kyselystä saadun aineiston määrään ja yleistettävyyteen, joka saataisiin, jos vastauksia olisi laajasti.

4.2 Tutkimusvaiheen toteutus

Tutkimusvaiheen alussa pidettiin projektiorganisaation kanssa teams-palaveri, jossa käytiin teoreettista osuutta läpi ja keskusteltiin kysymyksistä, joita kyselylomakkeeseen olisi hyvä tulla teoreettisen tiedon pohjalta. Palaverin jälkeen tehtiin kyselylomake Webropol-alustalle.

Tutkimusvaiheessa tutkittiin teoreettisista lähteistä, aiemmista tutkimuksista ja artikkeleista, vertaisarviointia ja vertaisarvioinnin menetelmiä sekä teetetty ”Näytteenottajien kokemus vertaisarvioinnista” webropol-kyselytutkimus Tyks Laboratorioiden näytteenottajille verkkokyselyn avulla. Kyselytutkimuksen vastauksia vertailtiin ja analysoitiin kyselytutkimuksen vastausten perusteella näytteenottajien kokemuksista.

Verkkokyselylomake lähetettiin sähköpostitse saatekirjeineen, jossa oli myös linkki Webropol sivustolla olevaan verkkokyselyyn, yhdelle Kliinisen kemian hallinnolliselle osastonhoitajalle. Kliinisen kemian hallinnollinen osastonhoitaja välitti sähköpostin muille Tyks Laboratorioiden hallinnollisille osastonhoitajille, jotka välittivät tämän sähköpostin verkkokyselyn vastaajille. Vastausaikaa vastaajilla oli kuukauden verran. Kun vastausaikaa oli jäljellä puolet, lähetettiin Tyks Laboratorioiden hallinnollisille osastonhoitajille uusi sähköposti kyselystä liitteineen välitettäväksi vastaajille.

Kun webropol-verkkokyselyn tulokset oli saatu analysoitua ja koottua niistä yhteenveto, pidettiin tuloksista teams-palaveri ja käytiin yhdessä läpi tuloksia. Palaverissa myös käytiin erilaisia vaihtoehtoja läpi siitä, mikä olisi hyvä tapa kehittää vertaisarviointia, joka myös vastaisi Tyks Laboratorioiden jatkuvan laadun kehittämiseen ja parantamiseen.

4.2.1 Aineiston keruu

Näytteenottotyöhön osallistuville Tyks Laboratorioiden työntekijöille teetettiin kysely ”Näytteenottajien kokemus vertaisarvioinnista”. Kysely toteutettiin Webropol-sovelluksen avulla. Tyks Laboratorioissa toimi kyselyn teettämisen aikana noin 300 näytteenottajaa eri toimintayksiköissä. Suurin osa heistä osallistuu näytteenottotyöhön poliklinisesti tai osastokiertojen yhteydessä.

Webropol-verkkokyselylomakkeelle valikoituivat kysymykset, jotka vastaisivat asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Kysymykset rakentuivat aiempien tutkimusten ja teorian pohjalta, josta myös kehittämistyön teoreettinen viitekehys rakentui. Verkkokyselylomakkeella oli sekä määrällisiä että laadullisia kysymyksiä. Verkkokyselyn (Liite 1) tarkoituksena oli saada tietoa niin vertaisarvioitavalta kuin vertaisarvioijalta, jotta molempien osapuolten näkemykset tulisivat esille.

Webropol-verkkokyselylomakkeella kerättiin tietoa Tyks Laboratorioiden Kliinisen kemian näytteenottajilta näytteenoton vertaisarvioinnista. Kyselytutkimus on yksi tärkeä tapa kerätä ja tutkia tietoa. Kyselytutkimuksella saadaan tietoa ihmisten mielipiteistä, asenteista ja arvoista. Kvantitatiivisella tutkimusotteella saadaan yleiskäsitystä ja kvalitatiivisella tutkimusotteella yksityiskohtaista tietoa aiheesta. (Vehkalahti 2019, 11-13.) Kysely on etukäteen strukturoitu aineistonkeruumenetelmä, joka perustuu lomakkeeseen. Kun kyselyllä mitataan mielipiteitä ja asenteita, hyvä etukäteissuunnittelu ja toteutus vaikuttavat tuloksiin olennaisesti. (Luoto 2009.) Kyselylomake on keräämistapana tavallisin, jota käytetään määrällisessä tutkimuksessa. Kyselylomakkeesta on käytössä useampia nimiä, riippuen miten kysely toteutetaan. Survey-tutkimuksesta puhutaan silloin, kun kyseessä on standardoitu eli vakioitu kysely. Standardoidussa kyselyssä kaikilta kyselyyn osallistujilta kysytään samat kysymykset samalla tavalla. Kyselylomaketutkimus sopii aineiston keruumenetelmäksi, kun kysely tehdään suurelle ja hajallaan olevalle joukolle. Kyselylomakkeen etuna on, että vastaaja jää täysin anonymiksi. Sähköposti- ja internetkysely toimii parhaiten, silloin kun vastaajat eli tutkimuksen perusjoukko koostuu organisaation toimijoista, joissa perusjoukko on riittävän suuri. (Vilkkä 2015, 94-95.)

Kyselylomakkeella on kysymyksiä, joihin vastataan kyllä ja ei. Taustatieto kysymyksillä saadaan käsitys näytteenottajien kokemuksista sekä avoimilla kysymyksillä saadaan tietoa näytteenottajien kehitysehdotuksista. Sähköinen kyselylomake saatetaan työntekijöiden saataville esihenkilöiden välityksellä saatekirjeen kera. Saatekirjeessä kerrotaan, mitä kyselytutkimus koskee ja miksi se tehdään sekä kyselyn osoite, jossa sen voi täyttää.

Tutkijan tulee tuntea tutkimuksen perusjoukko, joka on edellytys operationalisoinnille, eli tällä tavoin varmistetaan, että tutkittava ymmärtää myös teoreettiset käsitteet. Kyselylomakkeessa on aina kysyttävä sitä, mitä teoreettisilla käsitteillä sanotaan mitattavan. Kun operationalisoinnissa tutkittava kohderyhmä, taustamuuttujat ja tutkittava palvelu huomioidaan, voidaan teoria purkaa kyselylomakkeeksi. Monivalintakysymyksissä kysymysmuoto on vakioitu. Näillä kysymyksillä tavoitellaan vertailukelpoisuutta kysymysten välillä. Avoimilla kysymyksillä on tarkoitus saada vastaajilta spontaaneja mielipiteitä. Avointen kysymysten analysointitapa määrittää tutkimusmenetelmän, joka voi olla määrällinen tai laadullinen. Avointen kysymysten käsittely ja analysointi on työläämpää kuin monivalintakysymysten. (Vilkkä 2015, 102, 106.)

4.2.2 Aineiston analyysi

Verkkokyselyn vastausajan loputtua, vastauksia aloitettiin tutkimaan ja jaottelemaan teemoittain, jotta vastauksia pystyisi vertailemaan keskenään. Kyselystä saatuja tuloksia arvioitiin tilastollisen päättelyn avulla, jonka tavoitteena oli luotettavien johtopäätösten tekeminen otoksen perusteella perusjoukosta. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena ei ollut totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta, vaan tavoitteena oli tulkintojen avulla tuoda esille asioita, jotka olivat välittömän havainnon tavoittamattomissa. Ihmisten kuvaamien käsitysten ja kokemusten perusteella saadaan tietoja, joiden avulla voidaan tehdä tulkintoja. Tulkintojen avulla saadaan luotua tietoja ja kuvauksia tutkittavasta aiheesta. (Vilka 2015, 120.)

Sisällönanalyysiä käytetään silloin, kun sisältö halutaan tiivistää ja saada aineisto yleiseen ja sanalliseen muotoon. Analyysin rungon etenemistä voidaan kuvata seuraavalla tavalla Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan:

1. Päätetään, mikä aineistossa kiinnostaa
2. Aineisto käydään läpi, erotellen ja merkiten ne asiat, jotka kiinnostavat sekä muu jätetään pois tutkimuksesta
3. Merkityt asiat kerätään yhteen ja erotellaan muusta aineistosta.
4. Aineisto luokitellaan, tyypitellään ja teemoitetaan.
5. Kaikesta tästä kirjoitetaan yhteenveto.
6. Se mistä ollaan näissä tuloksissa kiinnostuneita, vastaus löytyy tutkimusongelmasta, tutkimuksen tarkoituksesta tai tutkimustehtävästä. Vastaukset, jotka eivät liity tähän lähtökohtaan siirretään syrjään.
7. Merkityt asiat litteroidaan tai koodataan.
8. Luokittelulla aineisto järjestetään, tyypityksellä ryhmitellään tiettyihin teemoihin ja teemoituksella painottuu se, että mitä kustakin teemasta on sanottu.

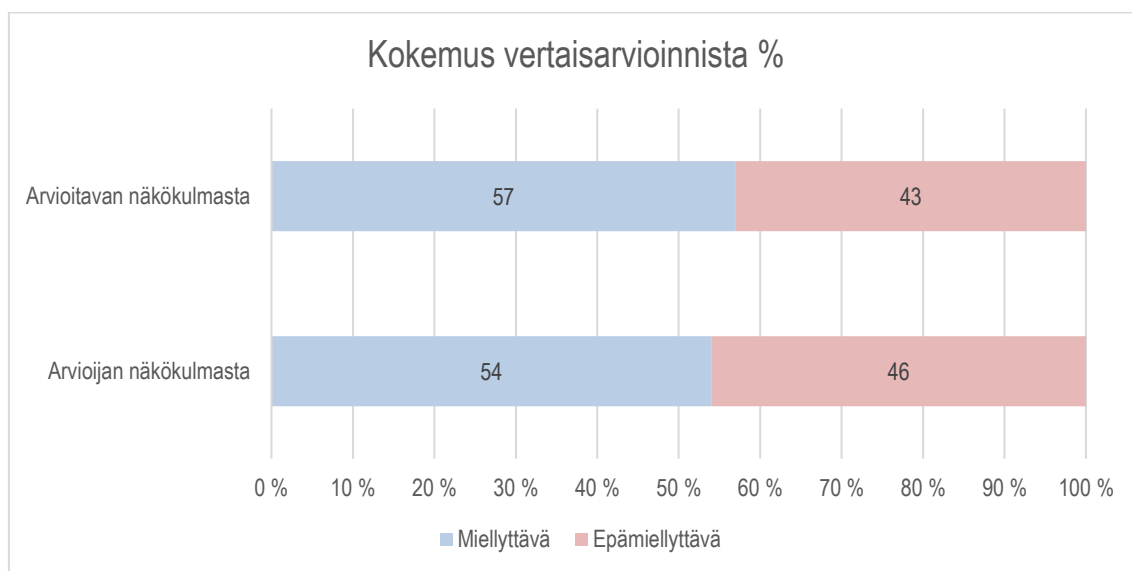
Tässä kehittämistyössä päätettiin käyttää sisällönanalyysia laadullisten kysymysten kohdalla. Ensin vastauksista etsittiin teemat, jonka jälkeen ne ryhmiteltiin. Teemoittelulla vastaukset saatiin tiivistettyä kahdeksaan teemaan.

4.2.3 Kyselytutkimuksen tulokset

Näytteenottajat saivat kyselyn saatekirjeen, jossa oli linkki kyselyyn sekä suostumuslomakkeen toimintayksiköidensä hallinnollisilta osastonhoitajilta. Hallinnolliset osastonhoitajat saivat nämä tiedostot jaettavaksi sähköpostin välityksellä yhden toimintayksikön hallinnolliselta osastonhoitajalta, jolle alkuperäinen sähköposti oli välitetty. Kyselystä muistutettiin Tyks Laboratorioiden hallinnollisten osastonhoitajien kautta vielä sähköpostitse, kun vastausaikaa oli puolet jäljellä. Webropol-verkkokyselyssä oli kaikkiaan 35 vastaajaa. Kaikkiin kysymyksiin ei tullut vastauksia 35 kappaletta. Vastausprosentti avoimissa kysymyksissä oli alhaisempi.

4.2.4 Määrälliset vastaukset

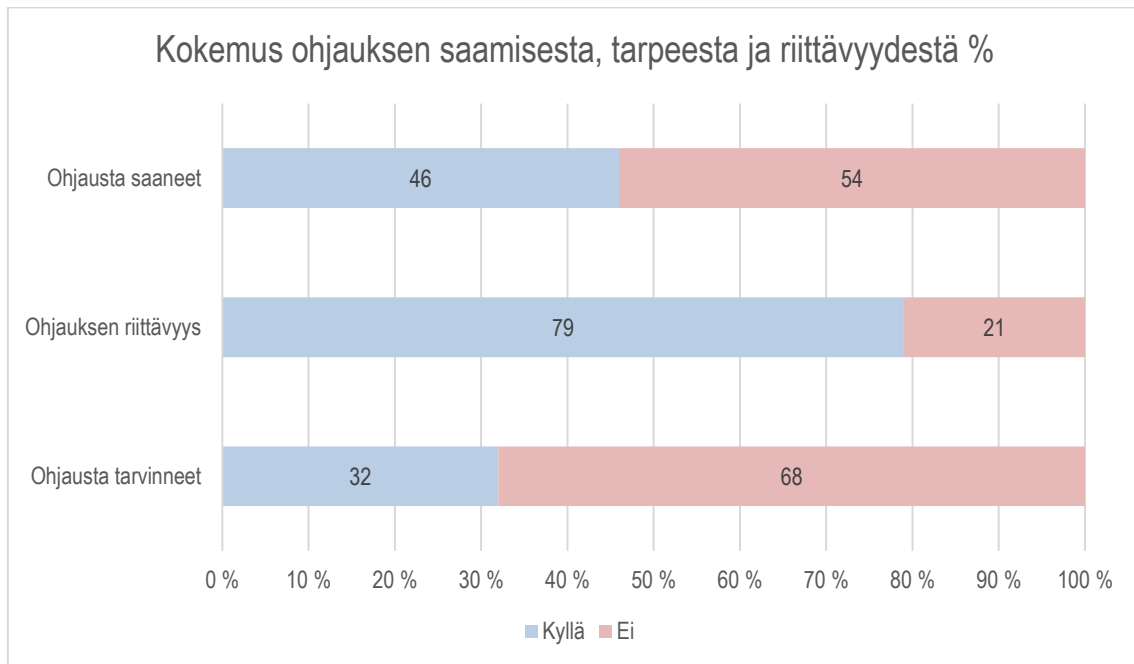
Kyselyn taustatietona kysyttiin, onko näytteenottaja ollut vertaisarvioitavana ja onko näytteenottaja toiminut vertaisarvioijana. Vastausten perusteella 100 % (N=35) näytteenottajista on ollut vertaisarvioitavana ja 97 % (N=34) näytteenottajista on toiminut vertaisarvioijana.

Kaavio 1 Kokemus vertaisarvioinnista %

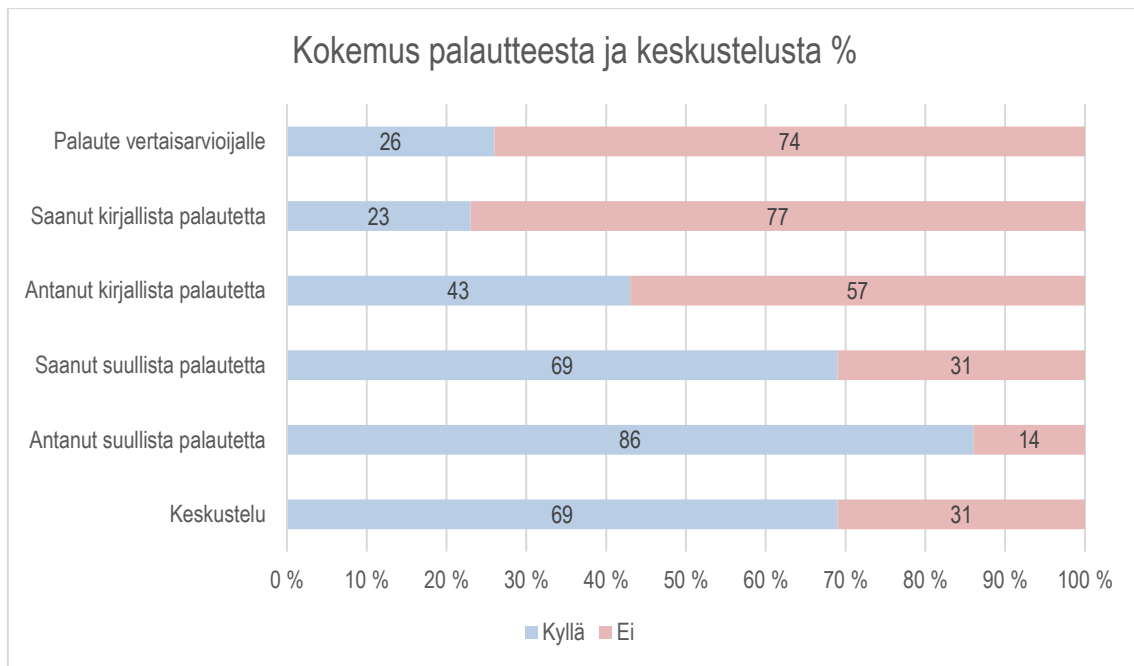
Yllä olevan kaavion (kaavio 1) mukaan vastaajista 57 % (N=20) pitää nykyistä näytteenoton vertaisarviointia miellyttävänä kokemuksena, kun he ovat olleet vertaisarvioitavana. 43 % (N=15) vastaajista pitää näytteenoton vertaisarviointitilannetta epämiellyttävänä. Näytteenoton vertaisarvioijan näkökulmasta 54 % (N=19) vastaajan mukaan näytteenoton vertaisarvioijat kokivat

vertaisarviointitilanteen olevan miellyttävä ja 46 % (N=16) vastaajan mukaan vertaisarviointitilanne on epämiellyttävä.

Kaavio 2 Kokemus ohjauksen saamisesta, tarpeesta ja riittävydestä %

Yllä olevasta kaaviosta (kaavio 2) saadaan selville vastaajien kokemuksia ohjauksen saamisesta, sen tarpeesta ja riittävydestä. 46 % (N=16) vastaajista olivat saaneet ohjausta ennen vertaisarvioinnin suorittamista. 79 %:n (N=15) mukaan vastaajista olivat sitä mieltä, että ohjaus on ollut riittävää. 21 % (N=4) vastaajista vastasi, ettei ohjaus ole ollut riittävää. 32 % (N=8) vastaajan mukaan, he olisivat kaivanneet ohjausta ennen vertaisarvioinnin suorittamista. Vastausten perusteella 68 % (N=17) vertaisarvioijista eivät tarvinneet ohjausta ennen vertaisarvioinnin suorittamista.

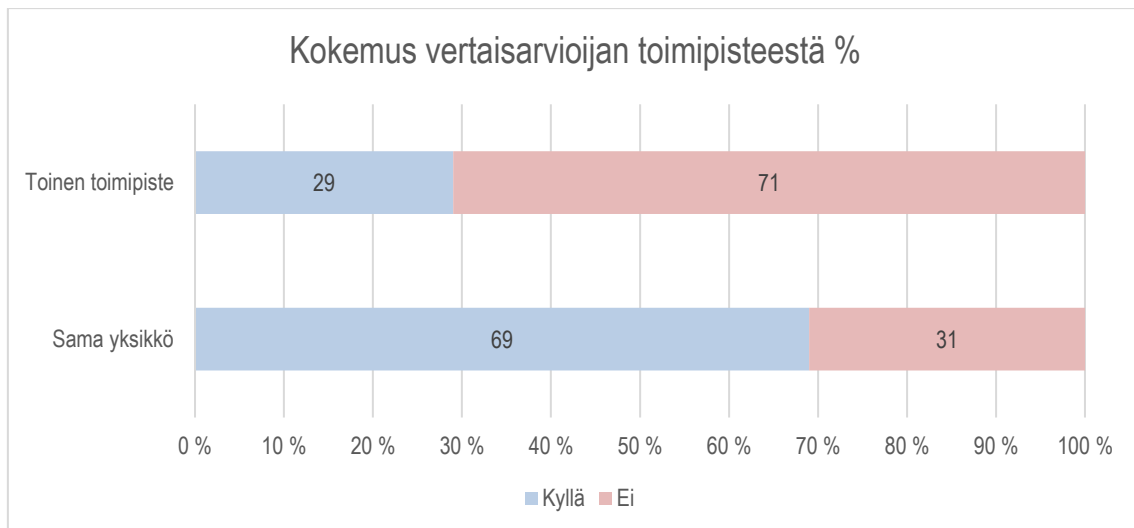

Kaavio 3 Kokemus palautteesta ja keskustelusta %

69 % (N=24) vastauksen perusteella keskustelua vertaisarvioijan ja -arvioitavan välillä vertaisarvioitavista asioista on ollut. 31 % (N=11) vastaajista vastasi, ettei keskustelua käyty vertaisarvioitavista asioista vertaisarvioijan ja -arvioitavan välillä.

Suullista palautetta oli antanut vastausten perusteella 86 % (N=30) vastaajista arviointitilanteen lopussa. Vastausten perusteella 14 % (N=5) vastaajista olivat jättäneet suullisen palautteen antamasta. 69 %:n (N=24) vastaajan mukaan he olivat saaneet suullista palautetta vertaisarvioijalta ja 31 %:n (N= 11) vastaajan mukaan he ei saaneet suullista palautetta vertaisarvioijalta. 43 % (N=15) vastaajista on antanut kirjallista palautetta vertaisarviointilomakkeelle vertaisarvioitavalle. 57 % (N=20) vastaajista ei ole antanut kirjallista palautetta. Vertaisarvioitavana olleista vastaajista 23 % (N=8) on saanut kirjallista palautetta vertaisarviointilomakkeelle vertaisarvioijalta, kun 77 % (N=27) vastaajista ei ole saanut kirjallista palautetta.

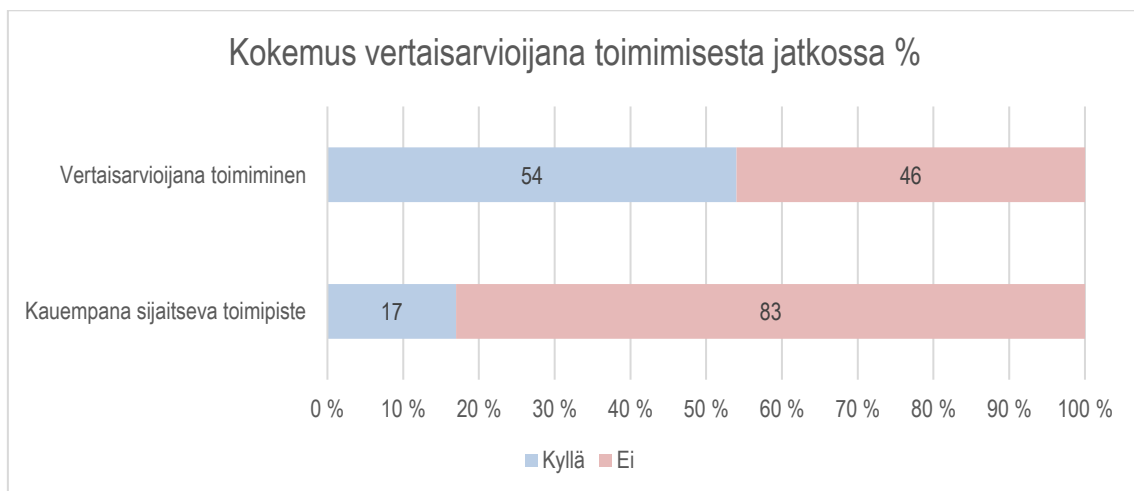
Vastausten perusteella 26 % (N=9) vertaisarvioijista oli saanut palautetta vertaisarvioitavalta vertaisarviointitilanteen lopussa. Vastaajien mukaan 74 % (N=26) vertaisarvioijaa ei ollut saanut palautetta vertaisarvioitavalta.

Kaavio 4 Kokemus vertaisarvioijan toimipisteestä %

Vastausten perusteella 69 % (N=24) vastaajista kokevat hyväksi sen, että vertaisarvioija on samasta toimipisteestä, kun vertaisarvioitavakin. Vastausten perusteella 31 % (N=11) vastaajista ei koe hyväksi, että vertaisarvioija ja -arvioitava on samasta toimipisteestä.

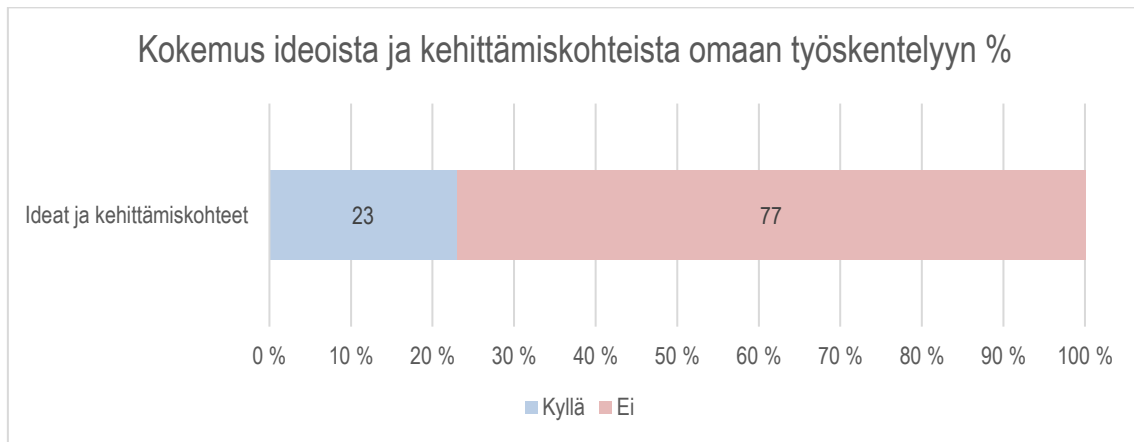
39 % (N=10) vastaajista kokevat, että olisi hyvä, jos vertaisarvioija olisi toisesta toimipisteestä. 71 % (N=25) vastaajista vastasi, ettei koe hyväksi, jos vertaisarvioija olisi toisesta toimipisteestä.

Kaavio 5 Kokemus vertaisarvioijana toimimisesta jatkossa %

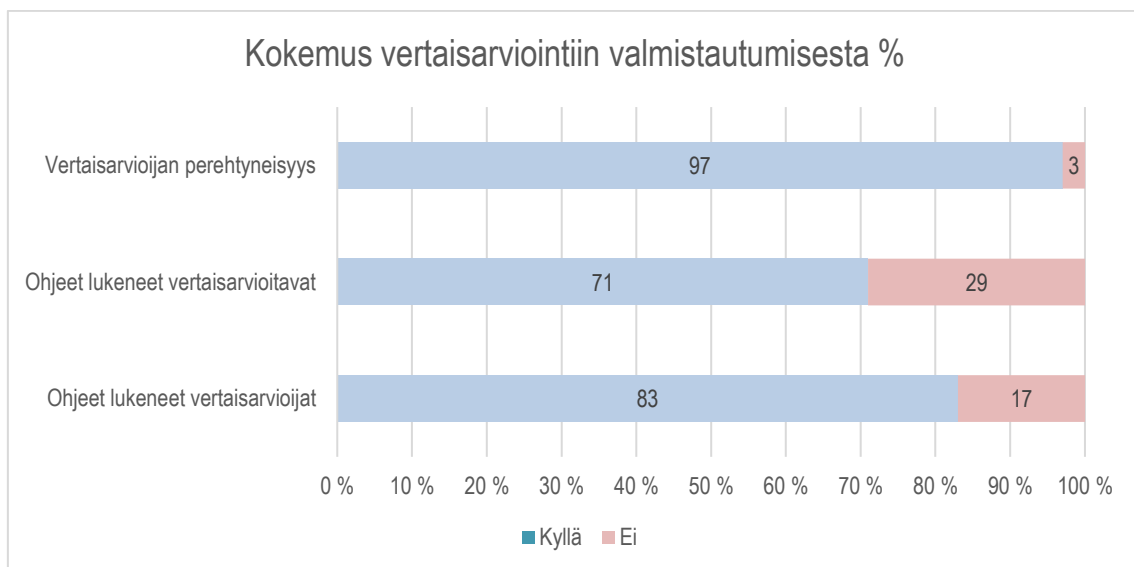
54 % (N=19) vastaajista kokee, että haluavat toimia jatkossakin vertaisarvioijana. 46 % (N=16) vastaajista vastaavasti kokevat, ettei halua toimia vertaisarvioijana. 17 % (N=6) vastaajista vastasi haluavansa toimia vertaisarvioijana jossain kauempana sijaitsevassa toimipisteessä. Kun taas 83

% (N= 29) vastaajista kokivat, ettei halua toimia vertaisarvioijana kauempana sijaitsevassa toimipisteessä.

Kaavio 6 Kokemus ideoista kehittämiskohteista omaan työskentelyyn %

Vastausten perusteella 23 % (N=8) vastaajien kokemuksen mukaan, he on saaneet ideoita tai kehittämiskohteita omaan työskentelyynsä vertaisarvioinnista. 77 %:n (N=27) vastaajan vastauksien perusteella, he eivät ole saaneet uusia ideoita tai kehittämiskohteita omaan työskentelyynsä vertaisarvioinnista.

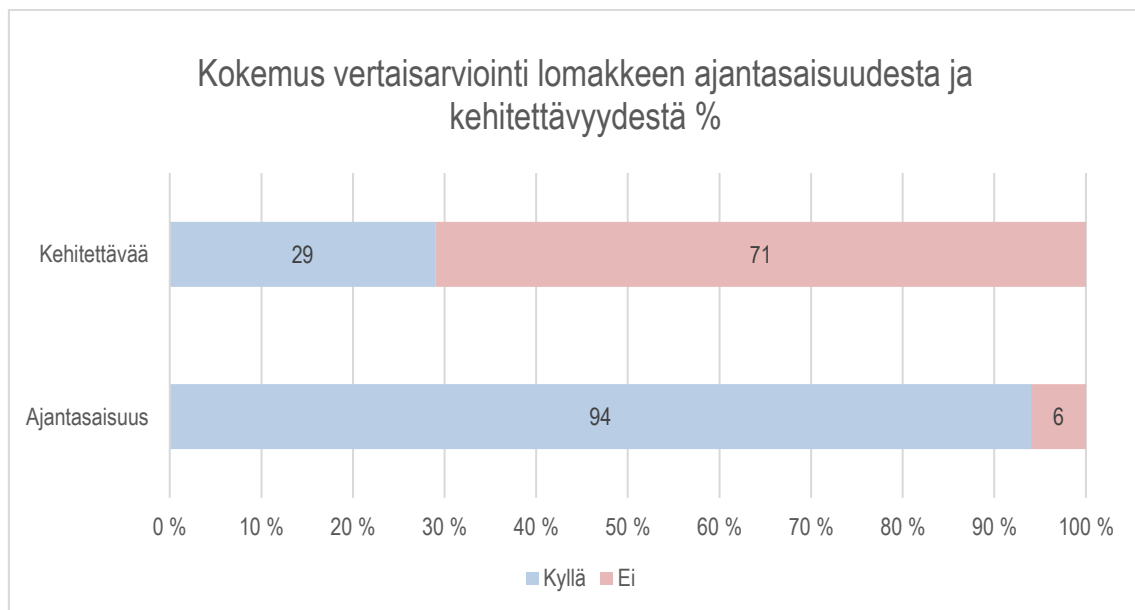

Kaavio 7 Kokemus vertaisarviointiin valmistautumisesta %

Vertaisarvioitavilta kysyttiin, että oliko vertaisarvioija perehtynyt näytteenoton ajantasaisiin ohjeisiin. 97 % (N=34) vastaajan mukaan vertaisarvioija oli perehtynyt ajantasaisiin ohjeisiin. 3 %:n (N=1) mukaan vertaisarvioija ei ole perehtynyt ajantasaisiin ohjeisiin.

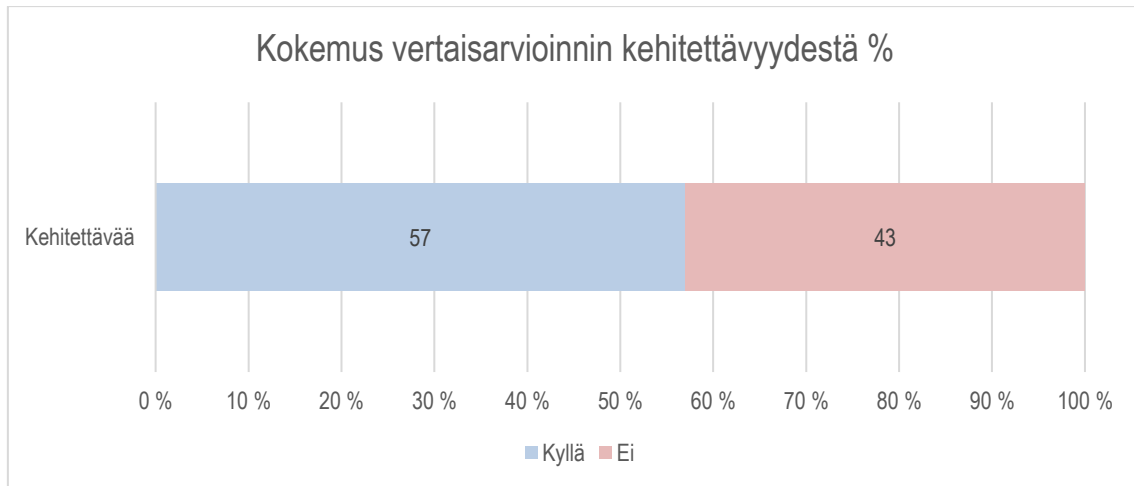
71 % (N=25) vastaajista vastasi valmistautuneensa vertaisarviointitilanteeseen lukemalla ajantasaiset näytteenoton ohjeet, kun vastaaja oli vertaisarvioitavana. 29 % (N=10) vastaajista ei ollut valmistautunut lukemalla ajantasaisia ohjeita vertaisarviointitilanteeseen, kun vastaaja oli vertaisarvioitavana.

Vertaisarvioijana toimineista vastaajista 83 % (N=29) oli lukenut päivitettyt näytteenoton ohjeet ennen vertaisarviointitilannetta. Vertaisarvioijana toimineista vastaajista 17 % (N=6) ei ole lukenut päivitettyjä näytteenoton ohjeita ennen vertaisarviointitilannetta.

Kaavio 7 kokemus vertaisarviointilomakkeen ajantasaisuudesta ja kehitettävyydestä %

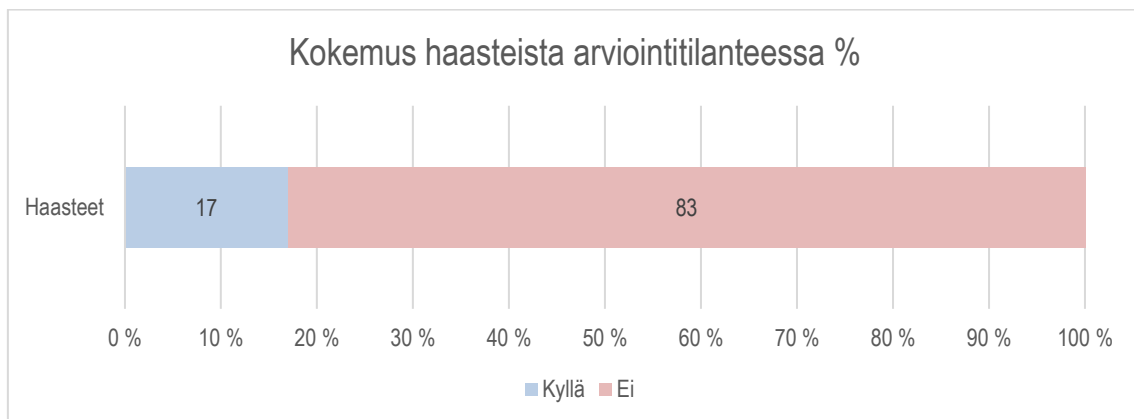
Kysyttäessä, että onko vertaisarviointilomakkeessa jotakin kehitettävää, vastaajista 29 % (N=10) vastasi, että vertaisarviointi lomakkeessa on kehitettävää. Vastaajista 71 % (N=25) vastasi, ettei kehitettävää ole. Vertaisarviointi lomakkeen ajantasaisuudesta kysyttäessä 94 %:n (N=33) vastaajan mukaan vertaisarviointi lomake on ajantasainen. 6 %:n (N=2) vastaajan mukaan se ei ole ajantasainen.

Kaavio 8 Kokemus vertaisarvioinnin kehitettävyydestä %

Kysyttäessä tulisiko näytteenoton vertaisarviointia kehittää jotenkin, 57 % (N=20) vastaajista vastasi, että sitä tulisi kehittää jotenkin. Vastausten perusteella 43 %:n (N=15) vastaajan mukaan vertaisarviointia ei tarvitse kehittää.

4.2.5 Laadulliset vastaukset

Kaavio 10 Kokemus haasteista arviointitilanteessa %

Vastaajien vastausten perusteella 17 % (N=6) on kokenut jonkinlaisia haasteita vertaisarviointitilanteessa. 83 %:n (N=29) mukaan he ei ole kokeneet haasteita vertaisarviointitilanteessa.

Avoimena jatkokysymyksenä kysyttiin, että millaisia haasteita vastaajat (N=5) olivat kokeneet. Pitkään alalla työskennelleelle oli haastavampaa antaa rakentavaa palautetta, kuten seuraavasta vastauksesta käy ilmi: *"Mitä "vanhempi" (siis pitkään töissä jo ollut) arvioitava, sitä vaikeampaa on antaa korjaavaa palautetta. Varsinkin jos jo ennen arviointia ilmoitetaan että "olen vuosikausia tehnyt tätä hommaa, niin on se kumma jollen jo osaa putkiakaan oikein sekoittaa".*

Aina ei ole mahdollista toteuttaa näytteenottoa kaikkien ohjausten mukaisesti, jolloin on tärkeää, että työntekijä kykenee itsenäiseen ongelmanratkaisuun. Seuraavasta sitaatista käy ilmi, millaisia tilanteita joskus näytteenottotilanteissa on: *"Arvioinnissa asiakkaana oli huonokuntoinen potilas, jolta näytteen saaminen oli äärimmäisen vaikeaa. Tällaisessa tapauksessa esim. staasin käytössä ja putkijärjestyksessä ei voi mennä TÄYSIN ohjeistuksen mukaan, vaan pitää miettiä mikä näyte on potilaan kannalta tärkein."*

Osa työntekijöistä kokee vaikeaksi vertaisarvioida työkaveriaan ja kokisi helpommaksi arvioida työntekijää, joka on toisessa yksikössä töissä. Tällä tavoin toteutettuna arvioijan eikä arvioitavan tarvitsisi kokea mielipahaa arviointitilanteista. Seuraavassa ote eräästä vastauksesta: *"Koen haasteena arviointitilanteessa sen, että pitää arvostella läheistä kollegaa. Näytteenoton arviointi olisi mieluisampaa tehdä esimerkiksi toisella osastolla työskentelevälle kuin työkaverille."*

Joskus työntekijöiden on hankala kuunnella vaihtoehtoisista toimintatavoista, kuten seuraavasta sitaatista käy ilmi: *"Toisen tapa saattaa tuntua itseltään oudolta ja vääraltä vaikka ei ole sitä. Toinen osapuoli ei huoli sun mielipiteitä asiasta eikä muuta toimintatapaansa koska kokee ettei omassa ole mitään väärää (ja usein ei olekkaan) mutta kehitettävää löytyy aina – miten tehdä asiat helpommin."*

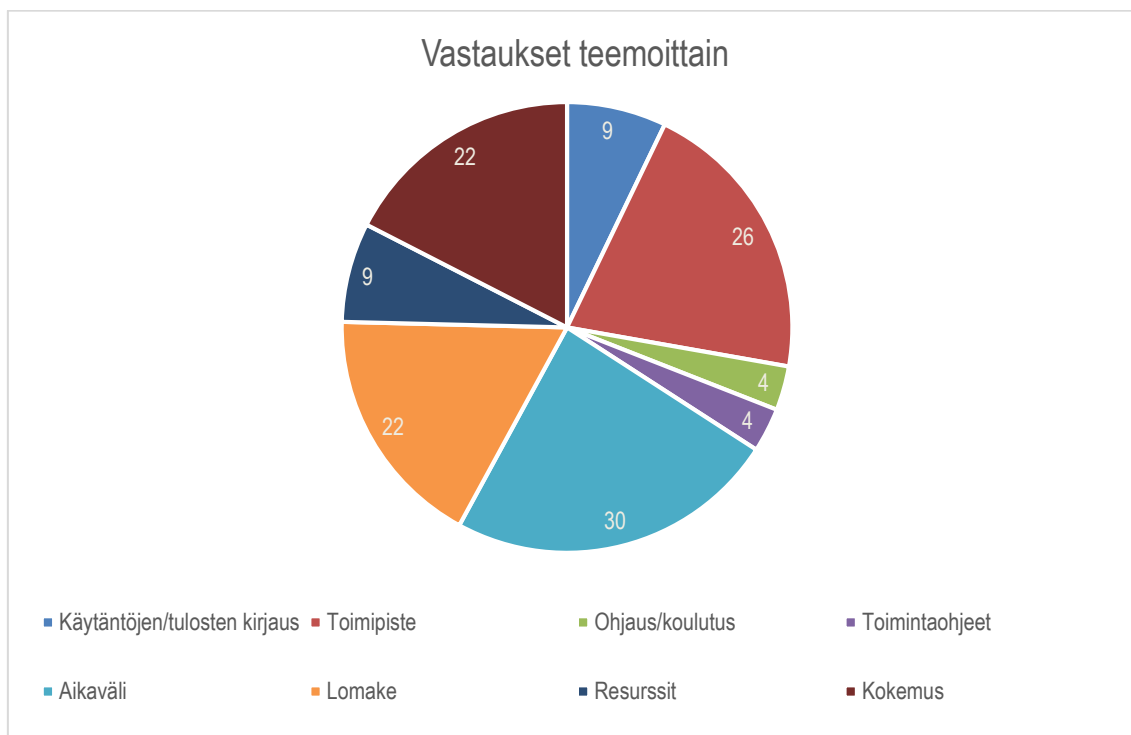
Kun ohjeita päivitetään, toiset näytteenottajista voi tietää asiasta ennemmin kuin toiset, vaikka ohjeiden päivittämisestä informoidaan laajalla jakelulla välittömästi, kun ohjeet päivittyvät. Mutta tieto ei välttämättä välity välittömästi kaikille, kuten seuraavasta tekstistä tulee esiin: *"Minulle sattui juuri sellainen hetki, kun ohjeet olivat muutoksessa. Arvioijani tiesi tästä, minä en."*

Jatkokysymyksenä avoimena kysymyksenä oli, että millaisia ideoita tai kehittämiskohteita on saatu, vastausten määrä oli N=5. Vastausten perusteella omia ja toisten toiminta tapoja tarkasteltiin ja niistä keskusteltiin kaikkien vastaajien (N=5) vastauksissa. Vastauksien mukaan myös aseptiikka ja putkien käsittely on ollut keskustelun aiheena. Olisi ollut hyvä, jos vastauksesta olisi käynyt ilmi,

että mitä aseptiikasta tai putkien käsittelystä on keskusteltu, koska aihe on tarpeellinen. Mutta vastauksessa ei asiaa avattu, kuten seuraava sitaatti näyttää: *“Keskustelua aseptiikasta ja putkien käsittelystä”*.

Vertaisarviointitilanteissa olisi todella tärkeää keskustella vaihtoehtoisista toimintatavoista ja ajankohtaisista aiheista. Tilanteet olisivat mukavampia vertaisarvioijalle ja -arvioitavalle, jos keskustelua syntyisi näissä tilanteissa. Näin ei kuitenkaan aina tapahdu, joka tulee esille eräästä vastauksesta: *“Omien toimintatapojen tarkastelua, erilaisista toimintamahdollisuuksista keskustelua, uusia ajatuksia käsillä olleisiin aiheisiin. Valitettavan usein keskustelua ei ole juurikaan syntynyt, arviointi on vain kuitattu toteutuneeksi.”* Osa näytteenottajista kuitenkin keskustelee avoimemmin ja tämä voi johtua siitä, että vertaisarvioija ja -arvioitava ovat olleet työkavereita samasta yksiköstä. *“Ihan vaan vertailtu toistemme tapoja toimia/tehdä jokin asia.”*

Jatkokysymyksenä oli avoin kysymys, miten vastaaja kehittäisi vertaisarviointia, johon vastauksia tuli yhteensä N=23. Vastaukset ovat jaoteltu teemoittain, joita tuli yhteensä 9 kappaletta. 3 teemaan tuli eniten vastauksia, joita ovat toimipiste/vastuualue, aikaväli ja lomake. Muita teemoja ovat ohjaus/koulutus, toimintaohje, resurssit, kokemus, käytäntöjen ja tulosten kirjaus sekä toteutus.

Kaavio 9 Vastaukset teemoittain %

Yllä olevan kaavion mukaan 26 % (N=6) vastaajista vastasi, että olisi hyvä, jos näytteenoton vertaisarvioija olisi toisesta toimipisteestä, josta vertaisarvioitava on. 39 % (N=9) vastaajan

kokemuksen mukaan näytteenoton vertaisarviointi suoritetaan liian usein. Aika väliä olisi hyvä harventaa tai kauemmin töissä olleille ei suoritettaisi lainkaan. Osa näistä 39 % vastaajista kokee näytteenoton vertaisarvioinnin myös turhauttavaksi. 13 % (N=3) vastaajan mukaan vertaisarviointilomaketta tulisi kehittää lyhyemmäksi, yksinkertaisemmaksi tai rastiruutuun tyylisemmäksi. Seuraavassa kuvassa on muutamia vastauksia otettu esiin eri teemoista, jotka hieman havainnollistavat enemmän vastauksien sisältöä.

Kuva 1 Avoimen kysymyksen vastauksia

4.3 Kehittämisosion toteutuminen

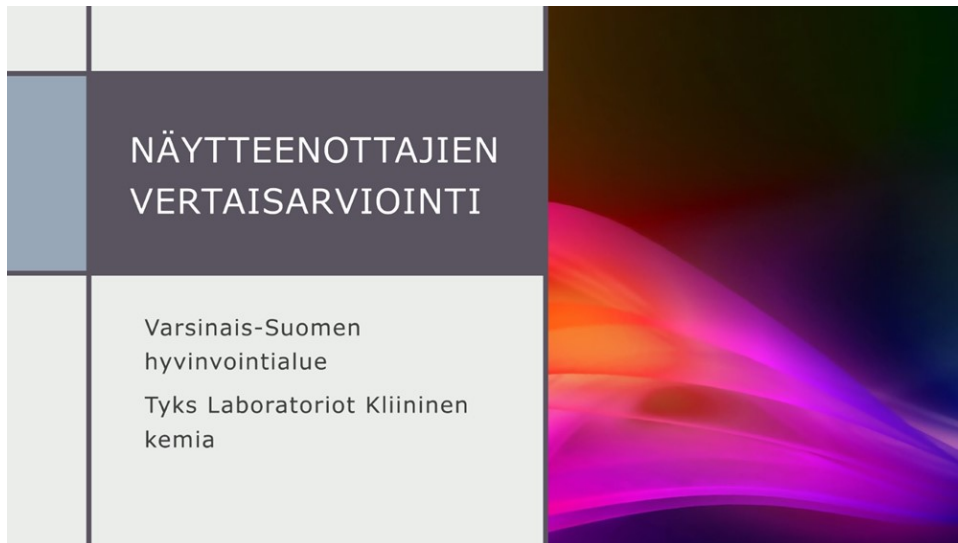
Kehittämisosiossa on analysoituja tuloksia käyty yhdessä läpi kehittämistyön projektiorganisaation kanssa teams-palaverissa. Palaverissa tultiin sellaiseen tulokseen, että projektipäällikkö tekee näytteenoton vertaisarviointiin ohjeistuksen. Vertaisarvioinnista ei ole aiemmin ollut ohjeistusta siitä, että miksi vertaisarviointia tehdään ja millainen on hyvä vertaisarviointiprosessi. Ohjeistus esitettiin preanalytiikkatyöryhmän kokouksessa ja se nauhoitettiin. Video dokumentoitiin Tyks Laboratorioiden Kliinisen kemian dokumentteihin, jossa se on tulevia koulutuksia varten.

4.3.1 Kehittämisvaihe

Kehittämisvaiheen alussa pidettiin teams-palaveri, jossa esiteltiin kyselytutkimuksesta saatuja tuloksia siitä, miten näytteenoton vertaisarviointia voitaisiin kehittää näytteenottajien kehitysehdotusten perusteella sekä minkälaisia kokemuksia näytteenoton vertaisarvioinnista näytteenottajilla on.

Teams-palaverissa pohdittiin aiheita teemoittain, jotka saatiin vastausten kautta. Eniten vastauksia oli saanut aikaväli, eli kuinka usein vertaisarviointia tehdään. Me emme voineet vaikuttaa siihen, että kuinka usein vertaisarviointia tehdään ja kenelle, koska se on määritelty standardissa SFS-EN ISO 15189 ja olemme sitoutuneet noudattamaan tätä. Seuraavaksi eniten vastauksia oli tullut toimipisteeseen, jossa vertaisarvioija ja -arvioitava sijaitsevat. Jatkossakin toimitaan samalla tavalla kuin aiemminkin, eli samassa toimipisteessä työskentelevät arvioivat toisiaan. Seuraavaksi eniten vastauksia oli tullut vertaisarviointilomakkeeseen ja kokemukseen. Vertaisarviointilomakkeessa on tällä hetkellä pieni ohjeistus, siitä miten vertaisarviointiprosessi tehdään ja mitä tulee tehdä ennen prosessia. Vertaisarviointilomakkeessa on myös 5 arvioitavaa työvaihetta ja tieto siitä, että mistä ohjeet löytyvät näihin kyseisiin työvaiheisiin, lokerot joihin vertaisarvioija ja -arvioitava laittavat virkanimikkeensä ja nimensä. Lomakkeelta löytyy myös kohta, jonka vertaisarvioija täyttää, että onko toiminta ollut ohjeistuksen mukaista ja onko kehitysehdotuksia näytteenoton ohjeisiin, toimintamalleihin tai prosessiin liittyen. Tällä hetkellä lomake on 3 sivuinen ja vastaajat toivoivat, että lomakkeesta voitaisiin tehdä lyhyempi. Teams-palaverissa kävi ilmi, ettei lomakkeesta voi jättää tällä hetkellä mitään pois, joten lomake tulee olemaan samanlainen kuin aiemminkin. Kokemukseen pyrimme vaikuttamaan ohjaus-diasarjan (kappaleessa 4.3.2) avulla. Vastauksista kävi ilmi, että tällä hetkellä vertaisarviointiprosessiin ei ole perehdytystä eikä samanlaista toiminnanohjausta kuin muihin työvaiheisiin. Tällä hetkellä näytteenottajia vastausten perusteella turhauttaa vertaisarviointiprosessi. Ohjaus-diaesityksellä on tarkoitus selittää työntekijöille, miksi me teemme vertaisarviointia ja miksi on tärkeää, että toimimme ohjeiden, standardin ja lain mukaan. Ohjaus-diaesityksellä myös pyritään ilmaisemaan, millainen on hyvä vertaisarviointitilanne.

4.3.2 Koulutusluennon sisältö

Kuva 2 Diasarjan etusivu

Tässä luentosarjassa käydään läpi sitä, miksi näytteenoton vertaisarviointia suoritetaan organisaatiossamme ja millaista tukea voimme saada näytteenoton vertaisarvioinnista. Näytteenoton vertaisarvioinnista käydään läpi myös sen periaatteita ja toimintatapoja.

Kuva 3 Vertaisarvioinnin tavoitteet ja tarkoitus

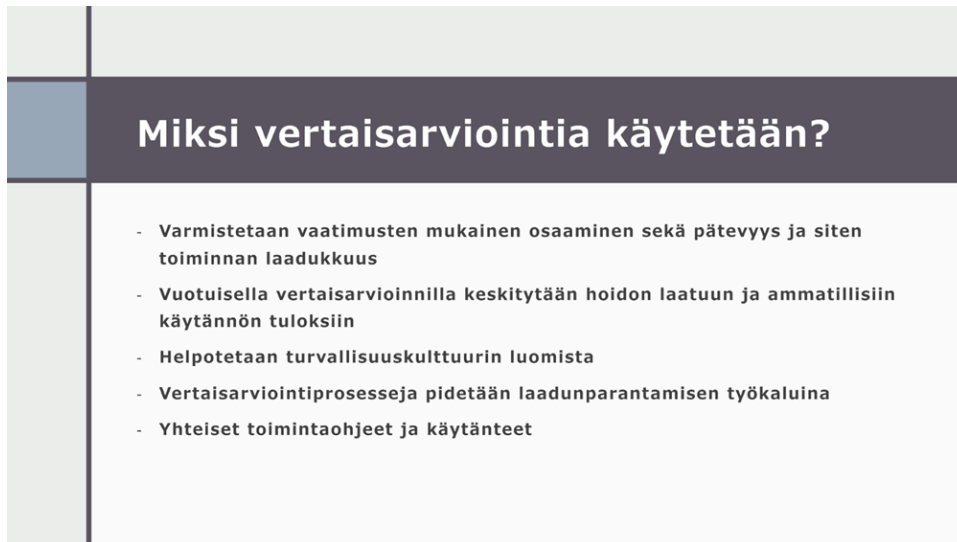
Näytteenoton vertaisarvioinnin tavoitteena on yksilön ja työyhteisön kehittäminen. Tarkoituksena vertaisarvioinnissa on jakaa kehittämisideoita, antaa kollegoiden kesken tukea ja kannustusta. Tavoitteena ja tarkoituksena on myös varmistaa, että työntekijät noudattavat toiminnassaan ja toimintatavoissaan ohjeistuksia, jotka ovat määriteltyjä organisaation laadunhallintajärjestelmässä.

Mikä meitä ohjaa?

- Kliiniseen kemialle on myönnetty verinäytteenoton akkreditointi (Kliinisen kemian yksilöity FINAS-akkreditointitunnus T124)
- Näytteenottotoimintaa ohjaavat lait, akkreditointivaatimuksena oleva standardi SFS-EN ISO 15189 sekä Kliinisen kemian laadunhallintajärjestelmä
- Varhan strategia: Arvostavan yhdenvertaisesti, vastuullisen vaikuttavasti ja ystävällisesti ammattitaidolla.

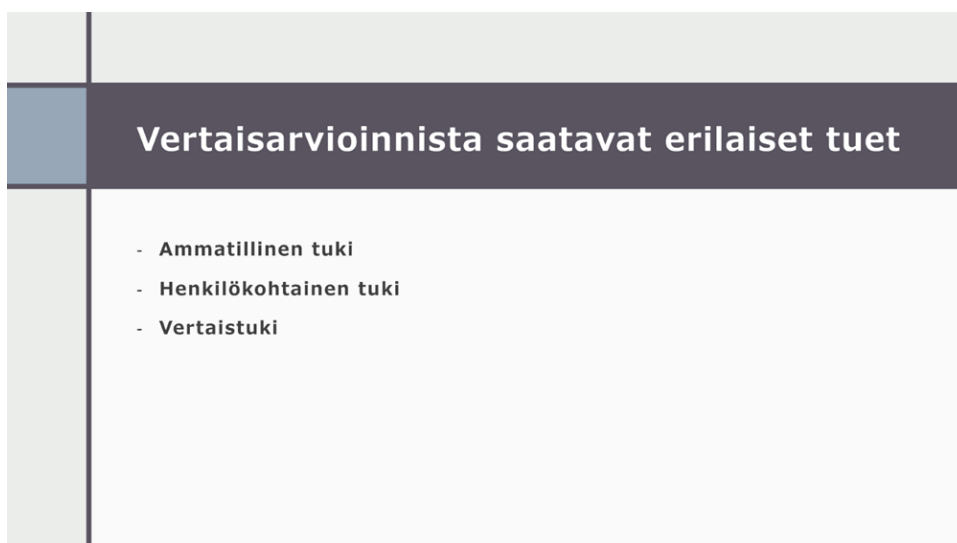
Kuva 4 Mikä vertaisarvioinnissa meitä ohjaa

Tyks Laboratorioiden Kliinisen kemian verinäytteenottoon on myönnetty akkreditointi T124, FINAS-akkreditointipalvelusta, joka on kliinisen kemian yksilöity FINAS-akkreditointitunnus. Täten näytteenotto toiminassa täyttyy Standardi SFS-EN ISO 15189:2013 asettamat lääketieteelliset laboratorion laatu- ja pätevyysvaatimukset. Laboratorio on sitoutunut noudattamaan kansainvälisen standardin asettamia velvoitteita. Velvoitteisiin kuuluu, että laadunhallintajärjestelmää on ylläpidettävä ja parannettava jatkuvasti. Laadunhallintajärjestelmään on määritelty kriteereitä ja menetelmiä, joita tulee noudattaa. Näiden kriteerien ja menetelmien avulla varmistetaan, että nämä määritellyt prosessit toteutetaan tehokkaasti ja niitä tullaan valvomaan sekä arvioimaan tehokkaasti. Lisäksi laadunhallintaa ja potilasturvallisuutta edellytetään laissa, jolloin lain terveydenhuollon ammattihenkilöiden on edistettävä potilasturvallisuutta sekä palvelujen laatua terveydenhuollossa (559/1994, 18§). Potilaalla on oikeus hyvään ja laadukkaaseen terveyden- ja sairaanhoitoon, jolloin toiminnan on oltava turvallista ja asianmukaisesti hoidettua (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992, 3§ ja Terveydenhuoltolaki 1326/2010, 8§). Näytteenottajien tulee myös noudattaa Varhan strategiaa, joka on Arvostavan yhdenvertaisesti, Vastuullisen vaikuttavasti ja Ystävällisesti ammattitaidolla, eli kohtaamme ihmiset ihmisinä, ystävällisesti ammattitaidolla. Eli jokaisesta huolehditaan sekä tarjotaan laadukkaita ja yhdenmukaisia palveluja. Osaamme asiamme, jota teemme. Jokainen tekee tuloksekasta työtä ja tutkimusta sekä uudistetaan rohkeasti. Kuunnellaan ja otetaan erilaiset mielipiteet huomioon.

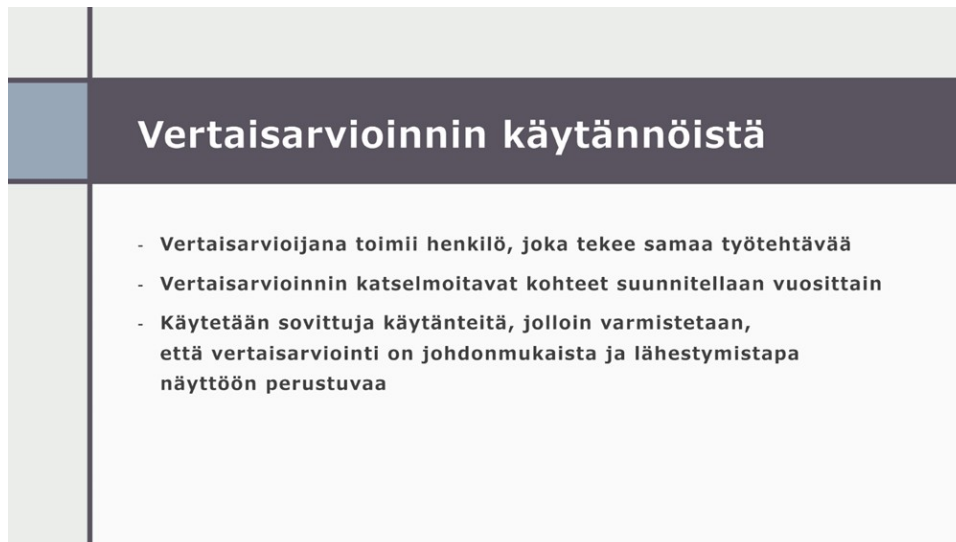
Kuva 5 Miksi vertaisarviointia käytetään

Vuotuisella näytteenoton vertaisarvioinnilla varmistetaan Standardin SFS-EN ISO 15189 vaatimusten mukaisesti osaaminen ja pätevyys ja siten toiminnan laadukkuus. Vuotuisilla näytteenoton vertaisarvioinneilla myös helpotetaan turvallisuuskulttuurin luomista, koska tällä keinolla pyritään poistamaan lääketieteelliset virheet ja ei-toivottavien tapahtumien toistumiset. Turvallisuuskulttuuri edesauttaa potilasturvallisuutta, joka on yksi organisaation prioriteeteista. Vertaisarviointiprosesseja pidetään laadunparantamisen työkaluna, jolloin ne hyödyttävät terveysalan ammattilaisia. Vertaisarviointi on kriittinen osa hoitotyön laadun vaihteluihin ja puutteellisuuksiin puuttumista. Vertaisarvioinnissa on tavoitteena, että kaikki noudattavat yhteisiä toimintaohjeita ja käytäntöjä.

Kuva 6 Vertaisarvioinnista saatavat erilaiset tuet

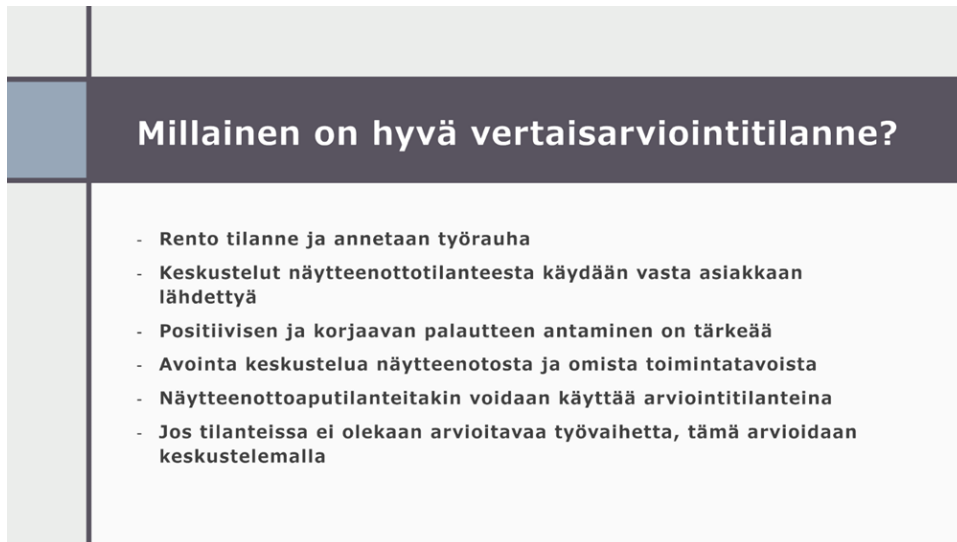
Vertaisarvioinnissa on saatavilla erilaisia tukia omaan työhönsä. Ammatillinen tuki tarjoaa muutoksen ja vaihtoehtoisen toiminnan mahdollisuuksia. Henkilökohtaisella tuella voidaan auttaa vähentämään työn mahdollisesti aiheuttamia epävarmuuksia ja turvattomuuden tunteita. Tämä edellyttää tasa-arvon ja yksilöllisyyden kunnioittamista. Vertaistuen avulla voidaan oppia uutta, oman toiminnan säätelyä, kehittää ongelman ratkaisutaitoja ja kehittää yhteistyötä sekä yhteisöllisyyttä. Kaikkien näiden tukien tehtävänä on edistää oppimiskulttuuria ja jakaa parhaita käytäntöjä. Vertaisarvioinnin periaatteena voidaan pitää toisilta oppimista. Vertaisarviointiprosessissa voi tulla esiin hyviä käytäntöjä, joita voidaan välittää muille työntekijöille sekä oppia toisilta itselleen uutta. Vertaisarviointitilanteet voivat myös luoda uusia verkostoja.

Kuva 7 Vertaisarvioinnin käytännöistä

Näytteenoton vertaisarvioijana toimii sellainen työntekijä, jolla on saman tasoinen ammattitaito kuin arvioitavallakin. Näytteenoton vertaisarvioinnin kriteerit suunnitellaan vuosittain aiemman vertaisarvioinnin, sisäisen auditoinnin ja ulkoisen auditoinnin perusteella. Joten usein toistuvissa kriteereissä on tällöin parantamisen varaa. Kun näytteenotto tapahtuu yhteisten ohjeistusten mukaisesti, silloin käytetään sovittuja käytänteitä. Tällöin varmistetaan se, että näytteenoton vertaisarviointi on johdonmukaista ja lähestymistapa on näyttöön perustuvaa.

Kuva 8 Millainen on hyvä vertaisarviointitilanne

Näytteenoton vertaisarviointitilanteen tulisi olla mahdollisimman rento. Antaa näytteenottajan tehdä työnsä mahdollisimman rauhassa. Asiakkaan läsnä ollessa ei keskustella juuri tapahtuvasta näytteenottotilanteesta.

Palautetta ei ole hyvä antaa negatiiviseen sävyyn vaan rakentavasti. Tilanteen voi kyseenalaistaa, vaikka mitään virheellistä ei olisikaan tapahtunut. Esimerkiksi kysymällä; Miksi teet tämän asian näin? Voisiko saman asian tehdä toisella tapaa?

Näistä tilanteista opitaan vaihtoehtoisia toimintatapoja. Jos näytteenotossa kuitenkin tapahtuu jokin virhe, asian voi ilmaista kysymällä, että huomasiko näytteenottaja, että teki asian näin, tai huomasiko näytteenottaja, ettei hän tehnyt asiaa niin kuin ohjeissa ohjataan. Pitää muistaa antaa myös positiivista palautetta. Palautteen antamista ja saamista voidaan käyttää henkilökunnan kliinisen oppimisen tunnistamiseen. Näytteenotosta ja omista toimintatavoistaan kannattaa avoimesti keskustella, koska jopa omasta toiminnastaan voi löytää jotain sellaisia asioita, joita voisi tehdä toisin.

Jos arviointitilanteessa ei ole/tapahdu sellaista tilannetta, jota voitaisiin arvioida seuraamalla tilannetta, silloin asiasta keskustellaan, että miten sellaisissa tilanteissa kuuluisi toimia.

4.3.3 Kehittämistyön arviointi

Määrällistä tutkimusmenetelmää arvioidaan validiteetin ja reliabiliteetin keinoin. Validiteetilla tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä mitä on tarkoituskin. Tulokset vääristyvät, jos vastaajat eivät vastaa oletetulla tavalla. Validiutta tulee tarkastella jo lomaketta suunniteltaessa. Tarkoittaen käsitteiden, perusjoukon ja muuttujien määrittelyä tarkkaan, aineiston keräämisen ja mittareiden suunnittelua huolellisesti ja varmistetaan, että kysymykset kattavat koko tutkimusongelman. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten tarkkuutta, eli mittarin kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia ja mittaustulosten toistettavuutta. Toistettavuus tarkoittaa, että saman vastaajan kohdalla saadaan täysin samanlaiset vastaukset tutkijasta riippumatta. Kokonaisluotettavuus on mittari, jonka tutkimuksen pätevyys ja luotettavuus yhdessä muodostavat. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehty tutkimus on luotettava silloin, kun tutkimuskohde ja materiaali, jota on tulkittu sopivat yhteen, eikä niihin ole vaikuttaneet satunnaiset tai epäolennaiset tekijät. Laadullisen tutkimuksen laadun arvioinnin kriteereinä ovat tutkija ja hänen rehellisyytensä, koska tutkijan tekemät teot, valinnat ja ratkaisut vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin. Luotettavuuden arviointia tehdään koko prosessin ajan suhteessa teoriaan, analyysitapaan, aineiston ryhmittelyyn, luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan, tuloksiin ja johtopäätöksiin. (Vilka 2015, 193-197.)

5 POHDINTA

5.1 Kehittämistyön luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksellisen kehittämistyön tiedonhankinnassa, tutkimusmenetelmissä ja arvioinnissa sovellettiin tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia eettisesti kestäviä menetelmiä. Luotettavuutta ja uskottavuutta luotiin rehellisyydellä, huolellisuudella ja tarkkaavaisuudella, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen ja tulosten arvioinnissa. (TENK 2021.) Tutkijalla on tutkimusetiikan perusteella vaitiolovelvollisuus vastaajien suhteen. Webropol-kyselyn etuna oli, että vastaajat pysyivät anonyymeinä, koska heidän vastauksiaan ei pystynyt kohdentamaan tiettyyn henkilöön.

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä osallistettiin Tyks laboratorioden henkilökuntaa, joten kehittämistyön tekijän tuli noudattaa ihmistä koskevan tutkimuksen tutkimuseettisiä periaatteita. Kehittävästä tutkimustyöstä ei koitunut tutkittavalle henkilölle tai yhteisölle riskejä, vahinkoja eikä haittoja. Kyselytutkimus oli vapaaehtoinen, jolloin henkilöllä oli oikeus kieltäytyä osallistumasta kyselyyn. Henkilöt saivat tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä, aineiston säilytyksestä ja käytännöntoteutuksesta. (TENK 2019.) Kehittämistyössä ei dokumentoitu eikä säilytetty henkilötietoja henkilöistä, jotka osallistuivat kehittämistyön kyselyyn. Kehittämistyössä otettiin huomioon tietosuojalain säädännön (1050:2018) mukaiset vaatimukset.

Tutkimuksellisen kehittämistyön riskeiksi määriteltiin kehittämistyön ja kyselystä saatujen tulosten uskottavuus ja luotettavuus. Tutkimuseettisten ja hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattaminen, tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien tietosuojan noudattaminen ja ohjelmiston sekä verkon käyttövarmuus. Minimoidakseen riskejä tiedonhankinta tehtiin perusteellisesti ja tehtiin tietoisia ja perusteltuja valintoja päätöksenteossa. (TENK 2019.) Riskinä tässä kehittämistyössä oli se, ettei vastauksia tule lainkaan tai vastauksia tulee hyvin niukasti. Tutkija dokumentoi ja seurasi koko tutkimuksellisen kehittämistyön ajan sen etenemistä ja jakoi tietoa projektiorganisaatiolle eri vaiheista.

Kehittämistyöhön saatiin vain vähän vastauksia (11% näytteenottajista), joten kyselytutkimuksen luotettavuus ei ole niin hyvä. Jos vastaajia olisi ollut enemmän, kyselytutkimuksen luotettavuus olisi

ollut huomattavasti parempi. Organisaation muutosvaihe saattoi myös osaltaan vaikuttaa vastauksien määrään. Kesken kehittämistyön Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri muuttui Varsinais-Suomen hyvinvointialueeksi. Tästä ei suoranaisesti ollut seurauksia Tyks Laboratorioiden näytteenottajiin, mutta varmasti vaikutti siihen, ettei näytteenottajilla ollut aikaa vastata kyselyyn. Organisaation muutosvaihe vaikutti kehittämistyön aikataulutukseen, koska organisaation projektiryhmän jäsenistä suurin osa oli sidottuna jonkin verran muutoksessa.

5.2 Teorian ja verkkokyselyn vertailua

Vuorisen, Tarkan ja Maretojan (2000, 273-281.) mukaan vertaisarvioinnin avulla voidaan antaa sekä antaa erilaisia tukia ammatillisen kehityksen edistämiseksi ja kyselyn perusteella palautetta on annettu yli puolessa vertaisarviointiprosessissa. Palautteen antaminen on erittäin tärkeää vertaisarviointitilanteissa, jotta vertaisarvioija sekä vertaisarvioitava voivat kehittää omaa ammattitaitoaan. Palautteiden kautta myös tunnistetaan kliinisen oppimisen tarpeita, josta kertovat myös Boehm ja Bonnel (2010, 108-115.) artikkelissaan. Pineron ja muiden kirjoittajien (2019, 57.) artikkelissa kerrotaan, että kun hoitajat sopeutuvat vertaisarviointiprosessiin, palautteen vastaanottaminen ja antaminen on mukavampaa. Kyselyn perusteella alle puolet vastaajista ei ollut saanut ohjausta ennen vertaisarvioinnin suorittamista ja 32 %:a vastaajista olisi kaivannut ohjausta ennen prosessia. Tästä päästään siihen, että kuinka tärkeää taustatiedon saaminen ja ohjaus on tällaisten prosessien suhteen, jotta nämä olisivat mukavampia ja sujuvampia prosesseja. Vertaisarviointi voi tehostaa ja oppimista, kehittää ongelman ratkaisutaitoja ja oman toiminnan säätelyä (Luostarinen & Nieminen 2019, 190.) ja kyselyn perusteella vertaisarviointiprosessien kautta noin 5 osa vastaajista on saanut omaan työskentelyynsä ideoita ja kehittämiskohteita. Kyselyn vastausten perusteella vertaisarviointiprosessia tulisi kehittää jotenkin. Kliinisen kemian verinäytteenoton akkreditointi edellyttääkin Standardin SFS-EN ISO 15189 (2013, 21.) mukaisesti, että laboratorion on suunniteltava ja toteutettava vertaisarviointiin liittyvät prosessit. Prosessia toteutetaan tämän kehittämistyön avulla siten, että ne vastaisivat käyttäjien tarpeisiin ja vaatimuksiin.

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Jatkotutkimusaiheena voisi olla itsearvioinnin lisääminen vertaisarvioinnin rinnalle, jotta työntekijät arvioisivat omaa työtään ja ammattitaitoaan laajemmin. Itsearviointia on tutkimuksen mukaan pidetty vertaisarvioinnin yhtenä periaatteena. Voisiko itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin yhdistää toisiinsa ja miten se vaikuttaisi työntekijöiden ammatilliseen näkemykseen omasta osaamisestaan. Ja millaisia vaikutuksia näytteenottajien vertaisarvioinnin videoluennolla on ollut näytteenottajien kokemukseen vertaisarvioinnista.

LÄHTEET

Boehm, Heidi & Bonnel, Wanda 2010. The Use of Peer Review in Nursing Education and Clinical Practice. Journal for nurses in staff development, 26(3); Viitattu 11.1.2022. doi:10.1097/NND.0b013e3181993aa4

Cisic, Rosana Svetic & Frankovic, Sanda 2015. Using Nursing Peer Review for Quality Improvement and Professional Development with Focus on Standards of Professional Performance. Nursing and health; 3(5); 103-109. Viitattu 11.1.2022. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.829.7997&rep=rep1&type=pdf>

Diaz, Lillian 2008. Nursing Peer Review. Developing a Framework for Patient Safety. The Journal of Nursing Administration 38 (11).

George, Vicki & Haag-Heitman, Barb. 2011. Nursing peer reviews: the manager's role. Journal of Nursing Management. 19(-) Viitattu 24.1.2022. DOI:10.1111/j.1365-2834.2011.01225.x

Harrington, Laura & Smith, Marla 2015. Nursing Peer Review: A Practical, Nonpunitive Approach to Case Review.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785,2:3 §. Oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja siihen liittyvään kohteluun. Annettu Helsingissä 17.8.1992. Viitattu 1.2.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 28.6.1994/559, 3:18 §. Täydennyskoulutus ja jatkuva ammatillinen kehittyminen. Annettu Helsingissä 28.6.1994. Viitattu 1.2.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>

Luostarinen, Aku & Nieminen, Juuso. 2019. Arvioinnin käsikirja. Jyväskylä. PS-Kustannus.

Opetushallitus 2022. Vertaisarviointi ja itsearviointi. Viitattu 1.2.2022. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/vertaisarviointi-ja-itsearviointi>

Pinero, Maria, Bieler, Jennifer, Smithingell, Rochelle, Andre-Jones, Cassie, Hughes, Alexandra & Fischer-Carlidge, Erica 2019. Integrating Peer Review into Nursing Practice. American Journal of Nursing. 119(2).

Rout, Amelia & Roberts, Paula 2008. Peer review in nursing and midwifery: a literature review. Journal of Clinical Nursing. 17(4), Viitattu 11.1.2022 doi:10.1111/j.1365-2702.2007.01934.x

Seppänen-Järvelä, Riitta. 2005. Vertaismenetelmät kehittävän arvioinnin välineinä. Helsinki. Stakes. Viitattu 1.2.2022. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77163/vertaismenetelmat.pdf?seq>

SFS-EN ISO 15189-standardi, 2013. Lääketieteelliset laboratoriot. Laatu ja pätevyyttä koskevat vaatimukset. Viitattu 1.2.2022. Saatavilla käyttöoikeuksin.

Tang, Sammer, Bowles, Alexandra & Minns Lowe, Catherine 2021. Peer review Processes for Quality Improvement in Health Care Settings and Their Implications for Health Care Professionals: A Meta-Ethnography. Journal of continuing Education in health Professions. Viitattu 11.1.2022 DOI:10.1097/CEH.0000000000000394

TENK 2019. Ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin ohje. 7-8. Viitattu 21.2.2022. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Terveysturvalaki 30.12.2010/1326, 1:8 §. Laatu ja potilasturvallisuus. Annettu Helsingissä 30.12.2010. Viitattu 1.2.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L1P8>

THL.FI 2022. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen – osallisuuden edistäminen – Vertaisarviointi. Viitattu 1.2.2022. [Vertaisarviointi - THL](#)

Tietosuojalaki 5.12.2018/1050. Annettu Helsingissä 5.12.2018. Viitattu 23.2.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>

Tykslab 2020. Osaamisen ja pätevyyden arviointi. Viitattu. 1.2.2022. Ei saatavilla.

Tykslab	2021a.	Yleisesittely.	Viitattu	1.2.2022.
---------	--------	----------------	----------	-----------

<https://www.vsshp.fi/fi/toimipaikat/tyks/t12/tykslab/yleisesittely/Sivut/default.aspx>

Tykslab 2021b. Laatukäsikirja. Viitattu 20.3.2022. Ei saatavilla.

Vilkkä, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus

Virtanen, Viivi, Postareff, Liisa & Hailikari, Telle. 2015. Millainen arviointi tukee elinikäistä oppimista? Yliopistopedagogiikka. Vol 22(1), 3-9. Viitattu 12.01.2022.
<https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2015/03/27/millainen-arviointi-tukee-elinikaista-oppimista/>

VSSPH	2021a.	Kehittämispalvelut.	Viitattu	1.2.2022.
-------	--------	---------------------	----------	-----------

<https://www.vsshp.fi/fi/sairaanhoitopiiri/kehittamispalvelut/Sivut/default.aspx>

VSSHP	2021b.	Laboratoriotoimialue.	Viitattu	1.3.2022.
-------	--------	-----------------------	----------	-----------

<https://www.vsshp.fi/fi/toimipaikat/tyks/t12/Sivut/default.aspx>

VSSHP,	2022a.	Tykslabin toimipaikat.	Viitattu	24.5.2022.
--------	--------	------------------------	----------	------------

<https://www.vsshp.fi/fi/toimipaikat/tyks/t12/tykslab/Sivut/default.aspx>

VSSHP, 2022b. Potilasturvallisuus. Viitattu 24.5.2022. <https://www.vsshp.fi/fi/potilaille-ja-laheisille/potilasturvallisuus/Sivut/default.aspx>

Vuorinen, Riitta, Tarkka, Marja-Terttu & Maretoja, Riitta 2000. Peer evaluation in nurses' professional development: a pilot study to investigate the issues. Journal of Clinical Nursing. Vol 9(2).

OULUN AMMATTIKORKEAKOULU

Näytteenottajien kokemus vertaisarvioinnista☐ Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)**1. Oletko toiminut näytteenoton vertaisarvioijana? ***☐ Kyllä☐ Ei**2. Saitko ohjausta arvioinnin suorittamiseen ennen arviointia? ***☐ Kyllä☐ Ei**3. Jos sait ohjausta, niin oliko ohjaus mielestäsi riittävää?**☐ Kyllä☐ Ei**4. Jos et saanut ohjausta, niin olisitko tarvinnut ohjausta ennen arvioinnin suorittamista?**☐ Kyllä olisin☐ En olisi**5. Valmistauduitko arviointi tilanteeseen lukemalla päivitetyt näytteenotonohjeet? ***☐ Kyllä☐ Ei

6. Olivatko arviointilomakkeen arvioitavat asiat ajantasaiset? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

7. Onko lomakkeessa mielestäsi jotain kehitettävää? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

8. Koitko arviointitilanteen arvioijana..? *

- ☐ Miellyttäväksi
☐ Epämiellyttäväksi

9. Syntyikö tilanteessa keskustelua arvioitavista asioista arvioitavan henkilön kanssa? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

10. Annoitko arviointitilanteen lopuksi suullista palautetta arvioitavalle? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

11. Kirjasitko lopuksi palautetta arviointilomakkeelle? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

12. Saitko itse palautetta arvioitavalta? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

13. Haluatko jatkossakin toimia arvioijana? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

14. Haluaisitko toimia arvioijana jossain kauempana sijaitsevassa toimipisteessä? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

15. Oletko ollut vertaisarvioitavana? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

16. Valmistauduitko arviointitilanteeseen lukemalla päivitetyt toimintaohjeet? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

17. Oliko arvioija mielestäsi perehtynyt ajantasaisiin ohjeisiin? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

18. Koitko arviointitilanteen..? *

- ☐ Miellyttäväksi
☐ Epämiellyttäväksi

19. Oletko kokenut haasteita arviointitilanteessa? *

☐ Kyllä

☐ Ei

20. Jos olet kokenut haasteita, niin millaisia?

---

21. Saitko arvioinnista ideoita tai kehittämiskohteita omaan työskentelyysi? *

☐ Kyllä

☐ Ei

22. Jos olet saanut ideoita tai kehittämiskohteita, niin millaisia?

---

23. Onko mielestäsi hyvä, että arvioija on samasta yksiköstä? *

☐ Kyllä

☐ Ei

24. Haluaisitko, että arvioija olisi toisesta toimipisteestä kuin omastasi? *

☐ Kyllä

☐ Ei

25. Antoiko arvioija sinulle suullista palautetta arviointitilanteen päätteeksi? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

26. Kirjasiko arvioija sanallista palautetta arviointilomakkeeseesi? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

27. Tulisiko näytteenoton vertaisarviointia kehittää mielestäsi jotenkin? *

- ☐ Kyllä
☐ Ei

28. Jos vastasit kyllä, niin miten kehittäisit vertaisarviointia? *

Tietopohja on kerätty aiemmin tehdystä kirjallisuudesta, tutkitusta tiedosta ja eri laatujärjestelmän mukaisista aineistoista. Tietoa olen kerännyt aiemmista tutkimuksista, väitöskirjoista, kirjoista ja artikkeleista erilaisin hakusanoin. Hakusanoina on käytetty laboratorio, laboratorionhenkilökunta, näytteenotto, laboratorion pätevyystestaus ja arviointi. Arviointia lähdin vielä enemmän avaamaan, jolloin hakusanoiksi tuli vielä vertaisarviointi, laatujärjestelmä, auditointi, laadunvarmistus, arviointimenetelmät, pätevyyden arviointi sekä laatu, laatuvertailu, laadunvalvonta ja osallistava arviointi. Nämä hain myös englannin kielellä, joiden hakusanat olen avannut seuraavassa taulukossa (TAULUKKO 1). Kielen rajasin suomen ja englannin kieleen. Olen tietoperustaan saanut tietoa myös VSSHP:n Tyks Laboratorioiden ohjeista ja laatukäsikirjasta.

Hakuja tein seuraavista hakukoneista: Ebsco, Pubmed, Cinahl, oppiportti, terveyskirjasto sekä Google scholar ja internetin normaali google haku. Käytin myös Oula-Finnan kotimaisten ja ulkomaisten artikkelien ja kirjojen hakua tiedonhaussa. Käytin boolean operaattoreita AND ja OR. Sanoja lyhensin muun muassa Laborat* vertaisarvioin* ja englannin kielellä myös lyhensin sanoja. Hakuja tein myös pidemmillä teksteillä, kuten laboratorion vertaisarviointi näytteenotossa ja vaihtelin sanojen järjestystä. Artikkeleita rajasin siten, että on kokoteksti saatavilla. Rajasin artikkelien vuosilukujen 2011 ja 2021 välille, jotta artikkelit olisivat mahdollisimman uusia. Otin yhteyttä myös kirjaston informaattikoon, jotta saisin lisää hakusanoja ja tapoja, joilla etsiä tietoa sekä lähdemateriaalia. Mutta hän oli päätenyt myös samaan lopputulokseen kuin minäkin, ettei aiheestani suoraan löydy artikkeleita.

Tuloksia hakusanoilla ei paljon tullut, jotka olisivat vastanneet suoraan tarpeisiini, mutta opinnäytetöitä on jonkin verran tehty, joissa vertaisarviointia on otettu käyttöön eri yksiköissä. Hoitotyöhön ja sairaanhoitoon on huomattavasti helpompaa löytää lähteitä vertaisarvioinnista. Suurin osa tuloksista oli vertaisarvioinnin lomakkeen teosta ja käyttöönotosta. Sekä opiskelijoiden vertaisarvioinnista tuli erittäin paljon tuloksia.

TAULUKKO 1

<u>Käytetyt hakusanat:</u>		
Laboratorio	Vertaisarviointi	Laatu
Laboratoriohenkilökunta	Laatujärjestelmä	Laatuvertailu
Näytteenotto	Auditointi (sisäinen ja ulkoinen)	Laadunvalvonta
Laboratorion pätevyystestaus	Laadunvarmistus	
	Arviointimenetelmät	
Arviointi	Itsearviointi	Osallistava arviointi
	Pätevyyden arviointi	
Laboratory	Peer review	Quality
Laboratory personnel	Peer assessment	Quality control
Laboratory proficiency testing	Peer evaluation	Accuracy
Laboratory test	Second review	Diagnostic errors
Sample		
Sampling		
Specimen	Self-evaluation	Participatory
evaluation	Merit-rating	evaluation

Tämän tietoperustan kokoaminen koskemaan suoraan laboratorion näytteenottajien osalta oli mahdotonta. Tietoperustan kokoamiseen on käytetty sosiaali- ja terveysalaa koskevia materiaaleja.